

poze 5

MEI 2016

5 EURO

Lofsangk

Slachtofferschap
& Regelgeving

Tips to integrate

De Hokjesman

Dorpsvreugde

Verkã, Wolf &
de zeven geitjes

The Heritage Goes East

The Swimming Pool

Chinese Whisper

Procesfilosofie

Ter Verpoozing

Dit

In deze *Poze* – *particulier literair tijdschrift* – ga ik over grenzen, met bijdragen in Nederlands, Engels en Tigrinya. Een openingsgedicht geïnspireerd op de taal van Vondel. Nederlands uit de zeventiende eeuw. Zing de lof van boeken en van edele lezers en lezeressen.

In periodieken – kranten, tijdschriften – zijn erudiete, bedachtzame en intelligente nieuwkomers ondervertegenwoordigd, in beeld en in tekst. Af en toe ga ik op kruistocht en waarschuw ik deze media voor de laatste keer. Veel halen mijn bemoeienissen niet uit. Maar ik voel me prettiger en minder machteloos als ik af en toe een opiniebijdrage verstuur, ook dat telt. *Poze* past in die expressiedrang. Wie op een positieve en opbouwende manier mee wil doen is van harte welkom.

En verder

Een pleidooi voor een gelijkwaardige benadering van vluchtelingen en gevestigden. Drie tips van Yonas Tekle Kiflom (geboren in Asmara, Eritrea) om prettig en effectief met elkaar om te gaan. Openheid, zelfvertrouwen en trots op afkomst als startpunten voor migranten.

Met een *Apologie voor de Hokjesman* kijk ik terug op de uitzending over Drenten (1 april 2016).

Verkā, Wolf en de zeven geitjes bevat alinea's uit het gelijknamige boek met het sprookje in tien talen. Bijzonder is de vertaling in Tigrinya van Yonas T. Kiflom. Tigrinya; zijn eerste taal. Let u eens op de afsluiting van een zin. Met vier punten in carré. Minderheidstalen naast wereldtalen. De illustraties in *Verkā* zijn van Maria Ufkes - Kayatz.

Dorpsvreugde schreef ik na lezing van *The visiting privilege*, verzamelde korte verhalen van Joy Williams. Op 23 februari landde de helicopter in onze achtertuin. Ook speelt de uitgave van *Volk, ik moet je wat bekennen* van Martin Koster een bijrol. Geen seks in dit 'vreugdevolle' verhaal. Voor sex kunt u terecht in de voorpublicatie van *The Heritage Goes East* van Victor Cate. Deze avonturenroman in de geest van James Bond is een vervolg op *The Ashurst Heritage* (Ter Verpoozing). In *The Heritage Goes East* ontwikkelt Victor Cate het filmische verhaal waarin de President van Rusland een poging onderneemt om Tsaar te worden. Het boek verschijnt najaar 2016 bij Ter Verpoozing. Wie de boeken wil verfilmen is van harte welkom.

The Swimming Pool is een kort verhaal van Yasamin Arbabi. U gaat meer van haar lezen. Ook de illustratie is van haar hand.

Chinese whisper is een kort verhaal over een uitgever en een boekhandelaar. Ik liet me inspireren door de Duitse boekenweek. Christoph Buchwald gaf 14 maart 2016 in de bibliotheek in Eelde een toelichting bij Duitse literatuur. In zijn boek *Gute Nacht Freunde* verheldert hij Duitsland aan de hand van 25 boeken. Ik las nadien op aanraden van Erwin de Vries – boekhandelaar van Godert Walter – *Die Maske* (DTV) van Siegfried Lenz. De verhalen uit *Die Maske* komen lichtgedoseerd terug in *Chinese whisper*. De *Hokjesman* over Drenthe (1 april 2016 en uitzending gemist) wordt in dit verhaal weerspiegeld. Anna Dijk zorgde voor de titel en daarmee voor de verbindende lijn in dit korte verhaal.

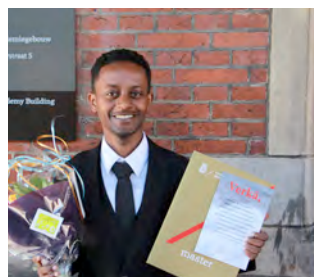
Em. Prof. Dr. Jan B. F. N. Engberts neemt u mee naar filosofie en China. Voor aandachtige lezers.

De tulp op de achterkant is van viltkunstenares Meta Geerts.

Meer van haar viltwerk op www.metageerts.nl

En nog verder

Poze 6 staat in het licht van architectuur. U ontvangt het gratis als u inhoudelijk opbouwend commentaar levert op dit nummer van *Poze*. Vorige nummers als pdf op mijn website.

Yonas Tekle Kiflom op 16 maart 2016 na behalen van zijn MSc International Financial Management aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij is de vertaler naar het Tigrinya van *Verkā*. Ook leverde hij de informatie in het verhaal *Verloren horizon* in *Poze 4*. Zie ook www.gerardstout.nl/EBF

LOFSANGK VOOR ALLE EDELE LEZERS EN LEZERESSEN

Vergun my desen dagh een lofgesangh te singhen
op ieder die sich geern met boecken wil omringhen,
Van smorghens als de zon het laghe lant verlicht,
Tot in de avont laet als sy voor 't doncker swight,
Die 't lesen maer niet laet en elke nieuwe dagh
Een nieuw boeck openslaet en dat weer lesen magh,
Sich nauwlijcks tijdt vergunt tot rusten of verpozen
En steeds maer boecken koopt in kisten en in dozen,
Soals eens Huygh de Groot op't Slot van Loevestijn
Sich weeklijks troosten liet met boecken per dozijn,
En daeglijks zat en las, terwijl hy naerstig socht
Hoe hy uyt syn gevangh eens te ontsnappen mocht.
En siet: de laetste kist die hem de boeken bracht,
Die kist heeft hem verlost uyt dese duistre nacht,
Toen hy sich als een boeck in dese kist verschuylde
En't duystere kasteel dus voor de vryheit ruylde.
Hoe dit geschieden kon, daer weten w'alles van:
Twee vrouwen steunden hem in dit vermeetle plan.

De eerste was Marie die stont hem trouw terzyde,
En Elsje werckte mee, so kon't geen schipbreuk lyden,
Ondancks gewelt van wallen, ondancks de dubble gracht,
Ondancks geblaf van honden, verdubbeling van wacht.
So is de Grote Huigh ontsnapt aen syn cipieren,
En comt na soveel tyd een boeckgeselschap sieren,
Want van 't exempel dat hy geeft aen lezeressen
Can ieder die dat wil syn dorst naer boecken lessen.
De Wysheit light in't boeck, voor wie het maer wil sien,
Het geeft de mensch geloof, meer dan de Kerck misschien
En oock geeft het haer hoop: wie leest gaet niet verloren,
Wie leest die pryst de dagh waarop sy is geboren,
Wie leest begroet de Zon en doet dat elcke dagh,
Wie leest begroet de Maen die haer nogh lesen sagh.
De leser / leseres, en alle stervelinghen,
Sy doen als Huigh de Groot: de lof van boecken singhen!

André Spruit

Slachtofferschap & Regelgeving

Kind van de jaren zestig, kind van turf, weinig jenever en een redelijke portie achterdocht, kind van een Rooms missieverleden, kind van Karmelitaans voortgezet onderwijs, kind van zendingswerk in Zambia. Het lijkt een mooie basis om me na pensionering op naastenliefde te storten. Een handreiking naar Turks-Griekse bootvluchtelingen met een Syrische of Eritrese achtergrond, naar moslims, naar animisten met een andere taal en een andere cultuur, komt niet uit de blauwe lucht vallen. Hoe verrassend kan ik – over de ruggen van anderen – mijn leven maken? Of lijd ik onder *The white man's burden*?

Gerard Stout

Ik bleek de eerste belangstellende na een oproep van vluchtelingenwerk in een huis-aan-huisblad. Nieuwe Nederlanders weten niet van de hoed en de rand. Ze weten niet hoe ze een bus kunnen betalen, ze weten niet hoe ze boodschappen kunnen doen in supermarkt, in tuincentrum of bij een doe-het-zelfzaak. Syriërs, Eritreeërs raken verdwaald in formulieren, in webaanbiedingen en ze kennen het onderscheid niet tussen reclamefolders (U hebt een miljoen gewonnen) en berichten van energiebedrijven en gemeenten. Vrijwilligers zijn nodig om samen met de Nieuwe Nederlanders goedkope vloerbedekking te kiezen en latexverf om de nieuwe woning te verfrissen. Eenmaal in de week, een ochtend, een middag assistentie van vrijwilligers. Later kan die ondersteuning verminderen.

Ik ben niet van verf en winkelen. Ik mijd winkels zoveel mogelijk. Ik ben voor gesprekken en wisseling van gedachten. Gelukkig kon intellectuele hulp als job coach.

Opnieuw had ik een interessante en onderhoudende gedachtenwisseling met een andere medewerker van vluchtelingenwerk. De do's en de dont's bij een kennismaking en bij een sollicitatie. Stevige handdrukken, oogcontact maken. Zelfverzekerd overkomen. Onderdanig gedrag niet laten zien. Beetje bluffen, maar niet te veel. Tussen de oren een positieve en welwillende houding vastzetten. Dat leek me wel wat. Op een volwassen manier met elkaar bespreken wat effectief gedrag is om een doel te bereiken. Wie in een dorp erbij wil horen groet met een hoofdknik en zegt ook tegen onbekenden (in Peize) "moi". In een stad (Assen) ligt dat een beetje anders. Hoe fijn is het om gevoel te ontwikkelen voor de nieuwe samenleving, alert te zijn op deze en andere subtiliteiten in de dagelijkse omgang. Hoe fijn is het achterdocht kwijt te raken. Vooral: welke reacties roep je op door je eigen gedrag? Zijn dat reacties die je wilt? Zijn dat reacties die je helpen om je doelen te bereiken? Zo nee, wat kun je anders gaan doen? Ik heb gedachten over (in)effectieve omgangsvormen en enige praktijkervaring om te delen. Turf, jenever en achterdocht zijn mondiale verworvenheden. In andere culturen is de volgorde wellicht (brandbare) kamelenpoep, thee en wantrouwen.

Na drie kwartier kwamen de randvoorwaarden om vrijwilliger te zijn bij vluchtelingenwerk. Een driedaagse

cursus om met vluchtelingen om te gaan. Ondertekening van een contract voor anderhalf jaar. Elke zes weken rapportage met andere vrijwilligers en digitale administratie van elk bezoek, met korte inhoud van het besprokene. Waar had ik dat patroon eerder meegemaakt? (NHL-Hogeschool*).

Terug aan de keukentafel sloeg ik het huis-aan-huisblad open. Opnieuw een oproep. Nu voor mantelzorgers. Wandelen met dementerenden, duwen van rolstoelen, praatje maken in het verzorgingstehuis. Wie mee wil doen is van harte welkom. Voorafgaand aan de mantelzorg een cursus omgaan met ouderen.

In *de Volkskrant* van die week een bericht dat de politie voorzichtig op zoek is naar decentrale aansturing op onderdelen. Landelijke richtlijnen blijken niet in elke regio te passen. Maatwerk is nodig. Onderwijs worstelt met de kwaliteiten van leerlingen en een passend keurslijf; met een hardnekkige voorkeur voor een keurslijf.

Doorgeschoten regelgeving maakt enkel slachtoffers. Vluchtelingen, hoe vreemd ook in dit pakhuis van westerse cultuur krijgen hulp van gecertificeerde oppassers die verzekerd zijn voor ongevallen als ze op weg gaan naar hun pupillen. Ouderen krijgen koffiebezoek van vrijwilligers met een diploma. Leraren voeren protocollen uit. Wie missers maakt en binnen het protocol blijft is onkwetsbaar. Exorbitante salarisverhogingen van bestuurders zijn gelegitimeerd met regelgeving. Ethiek en eigen verantwoordelijkheid tellen niet. Ik chargeer. Mocht iets verkeerd gaan, zoals in het dagelijks bestaan tientallen zaken anders gaan dan wellicht bedoeld of gewenst, dan is er een organisatie voor de brokken en voor schadeherstel. Een organisatie is niemand.

Ik kan er de vinger nog niet opleggen. Ik weet niet wat er mis is in deze verzorgingsstructuur. Ik heb u nodig om mijn gedachten te verhelderen. Ik ben de vragende partij. Mijn stelling luidt: Bovenmatige regelgeving zorgt voor slachtoffercultuur. In bovenstaande voorbeelden. Vluchtelingen worden afhankelijk gemaakt van vrijwilligers en jobcoaches. De vrijwilligers en jobcoaches zijn afhankelijk van vluchtelingenwerk en zorgregelaars. Leraren zijn slachtoffers van protocollen. Eigen initiatief is mooi, zolang het binnen de regelgeving en binnen het contract blijft. Verstikkend.

Aangeven wat ineffectief en debilerend is, is gemakkelijk. Ik geef alternatieven. U kunt uw primaire reactie volgen en bezwaren in de kantlijn schrijven. Omarmen mag ook.

Organiseer een speeddate tussen vluchtelingen en vrijwilligers. Zo'n ontmoeting kan zonder regelgeving, zonder contract. Een vrijblijvende kennismaking waarin beide partijen aan elkaar kunnen ruiken. Beide partijen kunnen aangeven wat het eigen belang van nader contact is. "Kom nog eens langs." De andere partij leert misschien dat die uitdrukking ook betekent: "U hebt mij niets te bieden. Het ga u goed."

Introduceer koffiekaarten, dinerkaarten. De kaart is goed voor een diner voor twee bij mij thuis of op mijn kosten in een restaurant. Overtuig mij waarvoor ik bij je zou moeten komen? Laat mij zien waarvoor ik deze dinerkaart aan je zou moeten geven? Waar vinden we gezamenlijke meerwaarde in verdere contacten? Waar gaan onze belangen in dezelfde richting? De verantwoordelijkheid ligt niet bij een organisatie. De verantwoordelijkheid ligt bij de betrokkenen. Het maakt bij deze speeddate niet uit of je vluchteling bent, oudere, jongere, man, vrouw. Nieuwsgierige mensen vinden elkaar. Lezers vinden elkaar. Creatieve geesten vinden elkaar. Iedereen kan dinerkaarten uitdelen; dat gebaar is geen voorrecht voor een autochtoon.

Richard Lahuis (*Poze* 3) maakte 24 portretten van kunstenaars in en buiten Drenthe. Hij miste die culturele aanpak in het Landschap. Hij zag een gat in de cultuur binnen de grenzen van de provincie. Hij zocht geen organisatie. Hij zeurde niet. Hij koos geen verontwaardigde slachtofferrol. Hij volgde zijn passie.

Richard Lahuis is een goed voorbeeld voor kunstenaars en schrijvers die mopperen, zeuren, klagen dat ze ongehoord en ongezien en ongelezen blijven. Handen uit de mouwen. Niet blindstaren op wat niet lijkt te kunnen. Niet vergelijken met anderen. Niet wachten op een organisatie die misschien iets voor je kan betekenen. Niemand zit op je te wachten. Dat hoort zo.

Teach as you preach. *Poze* is mijn manier om mijn geest te scherpen – een van mijn eerste levensbehoeften – om met dwarse gelijkgestemden in contact te komen. Mijn uitgeverij is een kapstok om schrijvers met een mening te ontmoeten. De schrijver krijgt (koopt) zijn boek in mijn uitgeverij Ter Verpoozing. Ik heb een goed gesprek. Het mes snijdt van twee kanten; zonder cursus, zonder contract, zonder regelgeving.

Ik hoor graag opbouwende (tegen)geluiden.

*Het MAVO-examenprogramma scheikunde stond in de jaren 80 op een half A4. Leraren wisten wat van ze werd verwacht: zelf nadenken en zorgen voor goede resultaten. Regelgeving is aangepast. De speelruimte is minimaal en daarmee ook de inzet van creativiteit en eigen verantwoordelijkheid. Wie binnen de lijntjes blijft kleuren is onkwetsbaar. Hoe leer je kinderen buiten de lijntjes te kleuren als er geen voorbeelden zijn?

Rudyard Kipling, 1899

The White Man's burden

Take up the White Man's burden—
Send forth the best ye breed—
Go bind your sons to exile
To serve your captives' need;
To wait in heavy harness,
On fluttered folk and wild—
Your new-caught, sullen peoples,
Half-devil and half-child.

Take up the White Man's burden—
In patience to abide,
To veil the threat of terror
And check the show of pride;
By open speech and simple,
An hundred times made plain
To seek another's profit,
And work another's gain.

Take up the White Man's burden—
The savage wars of peace—
Fill full the mouth of Famine
And bid the sickness cease;
And when your goal is nearest
The end for others sought,
Watch sloth and heathen Folly
Bring all your hopes to nought.

Take up the White Man's burden—
No tawdry rule of kings,
But toil of serf and sweeper—
The tale of common things.
The ports ye shall not enter,
The roads ye shall not tread,
Go mark them with your living,
And mark them with your dead.

Take up the White Man's burden—
And reap his old reward:
The blame of those ye better,
The hate of those ye guard—
The cry of hosts ye humour
(Ah, slowly!) toward the light:—
"Why brought he us from bondage,
Our loved Egyptian night?"

Take up the White Man's burden—
Ye dare not stoop to less—
Nor call too loud on Freedom
To cloke your weariness;
By all ye cry or whisper,
By all ye leave or do,
The silent, sullen peoples
Shall weigh your gods and you.

Take up the White Man's burden—
Have done with childish days—
The lightly proffered laurel,
The easy, ungrudged praise.
Comes now, to search your manhood
Through all the thankless years
Cold, edged with dear-bought wisdom,
The judgment of your peers!

Tips to integrate into the Dutch society

Migrants and newcomers are often perceived to have a different physical appearance or belong to a different race, to have (perceived) cultural and religious differences,, and other characteristics, a different language... etc, or any combination of these elements. The moment immigrants settle in a country, they need to establish their place in that new society not only for physical needs such as housing but for social and cultural aspects as well. I believe integration processes, for both individuals and groups, to be a long-term process. Integration is the process by which immigrants become accepted into society and they feel they are part of the society either as individuals or as groups.

Yonas Kiflom Tekle

The integration process is mostly done as top-down approach from the state; like inducing immigrants to study the language and providing housing and other social services. But these are not the sole answers to a comprehensive integration strategy. Therefore, I think integration should be encouraged and fostered at the “every day” levels of ordinary life e.g - in the workplace, in childcare and school settings, and in community settings, such as leisure areas and shopping centres. In this context, it is critically important that the two actors in the integration process, immigrants and the receiving society, become connected by sound integration policy.

In this article, I will give three points from the immigrant point of view that can help them how to approach the new society and new people in their everyday life. The reason for taking the immigrants side is because integration into the Netherlands society doesn't mean that Netherlands will bend its ways to meet all the needs and wants of the immigrants. But they will need to change to fully integrate into society as immigrants. I think this approach will help immigrants to gain knowledge and experience of the Dutch people effectively and this approach most likely will result in migrants succeeding and thriving in the Netherlands, and for the local people responding more positively to immigrants in their areas.

These points are: *openness, self-confidence and being proud of where you come from.*

1. Openness

As far as Eritrean immigrants are concerned, there could be some cultural aspects or tradition that have made people being shy and not talking too much about oneself. It could have come from individual behaviour but also this shyness could be mostly related or influenced by the culture and tradition of the longer time. On the other hand, the culture of Dutch society seems to be very open and sometimes could even be too much direct and make the shy people more uncomfortable to express themselves out, and be open about themselves.

Being shy may also involve fear of criticism or fear of being taken wrongly. So one may prefer to keep distance and remain in their closer or inner circle instead of to handle the pressure and step out from old habits.

I think it would be great if one can initiate a conversation and speak about what it is comfortable for him freely and be free to say: “I don't want to talk about areas where it is not comfortable for me to talk about, and I prefer to carry on with the remaining conversation than keeping you at a distance”. That can help migrants not to be misunderstood by society. This frankness can help for them to increase their comfort zone where they can develop their social interactions.

2. Self-confidence

The next thing I feel is more a follow-up to the previous point. It is to have a higher self-esteem or self-confidence. It certainly is normal to experience a culture shock. It is normal to happen for someone who has to travel from very far away to areas he has not been exposed to before.

As much as it would happen for the immigrant it would also happen the same way for a Dutch person if he is to travel to a country he has never visited or is very far away from the place he usually visits. But one

needs to have a good self-reflection and self-confidence not to feel a fool or to lower oneself for not adapting too quickly to the new environment. If you are afraid of making mistakes, it is harder to learn. Therefore, one needs to develop his confidence and be confident to ask for things he does not know rather than feeling it would make someone look less knowledgeable. Therefore, immigrants and newcomers need to have a questioning mind as a curious foreigner to know why things are that way and how things are done in the country.

It can also be easier to bridge this knowledge gap by creating an opportunity to find people from your place of origin who have already settled there and help you to integrate into the society through community organizations. They can help you navigate to the culture and to the country policies, to traditions and customs of the country and help to find out which governmental policies are available to support you. So you can begin the transition from cultural or legal differences that could keep you isolated from society at large and help you to ease the transition.

room of understanding for each other. For example, the culture and the history where one comes from can make talking easier and it could be a better way to express yourself out and create a good atmosphere to share values and culture from one another.

By appreciating oneself and the origin, the story behind it motivates the other side to feel more open and easy to talk to and find a common ground that can bond the people together more than to look for the differences that makes people separate.

Respecting each other's value and culture can also create a sense of compassion and appreciating for valuing each other. This can create some knowledge and experience to create an atmosphere that helps your best fit in the society and sharing common experiences creates an opportunity for the better tomorrow for yourself and family and society.

I think these points could be helpful in shaping the integration process as a newcomer. Because the current state where one is, is the result of the past decisions one took. The better person one would want to be is also the result of the current decisions one will take. Therefore, we need to think ways how to better our life and our society and best harmonize the life we live in every day.

The three tips I mentioned could be a great help for creating a better future.

Thank you

Y. K. Tekle

Groningen 23/03/2016

3. Proudness

Being comfortable with who you are and where you come from. Sometimes where you come from might seem something you feel is not interesting to speak about, or you do not feel motivated thinking it is not much worth of a value or is not important. But everyone's experience is unique and you need to feel proud about that. You will feel happier and be comfortable to talk about it.

Proudness of your roots is also a very good point of conversation and creates a friendship with the society by sharing your history and background and creating a

Apologie voor de Hokjesman

Op vrijdag 1 april 2016 liet Michael Schaap in de Hokjesman zijn dweellocht schrijven over Drenthe. Als een hedendaagse Mans Tierelier – radiomaker van vijftig jaar geleden – keek hij met open blik naar Drenten en natuur. ‘Mans Tierelier’ uit Hilversum, uit het Westen, waar volgens mijn vader de wijzen niet vandaan kwamen, maakte volgens sommige van mijn respondenten een karikatuur van Drenten. Ik neem Michael Schaap en zijn researcher Maarten Slagboom graag in bescherming. Ik laat deze intellectuele mannen, ook al zijn ze goedgekleed, netjes verzorgd en ook al ruiken ze lekker, niet door de eersten en ook niet door de minsten in een verdomhoek plaatsen. Kom nou!*

Gerard Stout

Ruim een jaar geleden werd ik via fotograaf Richard Lahuis gebeld door Maarten Slagboom, onderzoeker bij de VPRO. Er was een plan een aflevering van de Hokjesman aan Drenten te wijden. Of er voldoende verhaal inzat? Op 25 maart 2015 zaten intellectuelen uit Drenthe om een hoektafel in café Hollander in Anloo. Deze intellectuelen en kunstenaars zouden niet op voorhand in tv-beeld komen. Research: Wie zouden we moeten vragen? Wie doen ertoe in Drenthe? Wie kan een helder verhaal vertellen over de Drentse volksaard? We hoefden Michael Schaap en Maarten Slagboom ‘niets’ meer te vertellen. Ze hadden hun huiswerk zeer grondig gedaan. Historie, heide, zandverstuivingen, langgraven, hunebedden, Naarding, schijnvliegveld op het Noordscheveld, oorlogsverleden, schaapscheren, slag bij Ane, meisje van Yde, Woestenledig.nl, carnaval in Barger-Compascuum, Zanddrenten, Veendrenten, Zuidlaardermarkt, Wildlands, Molukkers, Westerbork, Van Gogh, Erica, Ja-knikkers, TT; you name it. Ze wisten wat ze niet nodig hadden.

Een weergave van de gesprekken heb ik geromantiseerd weergegeven in *Goof Petreaus**. Na schermutselingen met Albert Rademaker, Hans Elerie, Meta Geerts en schrijver dezes kwam een tweede gesprek met camera's en filmploeg. Vier uur opnames over goddeloosheid, zelfmoord, minderwaardigheid, ambitieeloosheid, in zichzelf gekeerdheid van aardige, hartelijke mensen op zand en lichtontvlambare bewoners van voorheen het veen.

God bestaat niet in Drenthe, natuurgelovers en zelfbeslissers bevolken het zand. Drenten zijn wars van religie. Drenten met onontkoombare naoberplicht als mantelzorg en als wurgmiddel van eigenheid. Dat ook. En zwijgen.

Nee, geen vraag naar namen van the usual suspects. Geen Drentse dichters, geen Huus van de Taol – Maarten Slagboom reed met de Literaire Bus mee om het werk van Drentse dichters te leren kennen –, geen blues, geen zanger uit Erica. *Wel döt mij wat vandage?* Nou niemand. Ook de verguisde neef – *Vertrouwd Voordelig* – van de zanger bleef buiten beeld en geluid. Veel homerisch gelach over de zelfdestructieve folkloristische trekken

van het Huus van de Taol met een voorzitter die in die wintermaanden van 2014/2015 zelfverzekerd om zich heen slaat tot de boemerang terugkeert. Klein bier; onvoldoende grond om in de uitzending te komen. Nee, geen folklore over wederzijdse kinnessinne en kinderachtig gedrag. En niemand wilde met die benaming kinderen tekort doen. Ik vond de gesprekken een verademing. Er is meer dan Siep, schaap en scheuper. (Siep = hond van de herder; de scheuper.)

Een jaar lang hoorde ik weinig tot niets. Af en toe een vraag per mail naar de juistheid van gegevens. Is het Drente of Drenthe, wie heeft de 'deftige' h toegevoegd? Is het snakker of snakkerd en is de extra letter d regionaal bepaald?

Dorpsvreugde

Ik las in maart in de VPRO-gids een aankondiging van de uitzendingen van de Hokjesman. Drenten, geesteszieken, lesbiënnes en hoogleraren als onderwerp van de uitzendingen. Drenthe op 1 april in de ether. De Hokjesman was op zoek geweest naar mensen met het laagste zelfbeeld. Er bleef niets anders over dan naar Drenten te gaan. Die aankondiging in de gids gaf mij genoeg aanzetten voor een kort verhaal. (*Dorpsvreugde*, pag. 12) Na de uitzending las ik mijn verhaal opnieuw: prima samenvatting van de rode draad van de uitzending.

Ik kreeg na de uitzending spontaan minder dan vijf reacties. Tijdens de aftiteling werd ik tweemaal gebeld. Een Zanddrent uit Appingedam: "Mooi dat de VPRO, in tegenstelling tot RTV-Noord en RTV-Drenthe, geen a-socialen in beeld heeft gebracht." Een Veendrent uit Groningerland: "Een Drent heeft alles wat een snakkerd niet heeft. Er zijn geen tien professoren uit Drenthe. Groningen was in de verre historie een Drents dorp." Een intellectueel aan het woord. Lof.

De film

De Hokjesman start zijn antropologische verkenning aan de Lethe, de grens- en dodenrivier tussen Overijssel (Over de IJssel) naar Trianta. De Reest, een smalle meanderende rivier. Alle gedichten over deze grensrivier blijven achterwege. De ondervraagden vertellen over

hun ontbrekende banden met Staphorst. Religie staat nabuurschap in de weg. Vanuit IJhorst kijkt men liever naar De Wijk. Verderop in Meppel is de blik van de stedelingen naar Zwolle gericht. De rug naar de ruigte.

Bedachtzaam, informatief en oprecht belangstellende Michael Schaap betreedt via een klaphekje al spoedig terra incognita. Wat een prachtige natuur, wat een stilte.

Ik was een aantal malen in IJhorst. Ik gaf een cursus korte verhalen schrijven voor tieners.* De aanjagers van de jaarlijkse manifestatie *Grensloos Kunst Verkennen* zijn vooral Drenten uit de vrömde; teruggekeerd uit het Westen met interessante culturele bagage. Verheffing van het volk. Dankbaar werk, soms/vaak tegen de stroom in. Elk najaar opnieuw.

De schaapherder met zijn larmoyante liefde. "Ik houd van jou, dat zegt me niks." Zo ken ik de Drent. Beter: zo ken ik mezelf. Zo ken ik er honderden. Ik kende niet anders. Van vader en moeder, van opa en oma (van weerskanten) heb ik nooit deze woorden in deze volgorde gehoord. Ik was niet alleen. In twee jaar gedragstherapie heb ik geleerd te zeggen: "Wat fijn dat je bij me bent." Een verworvenheid die ik graag doorgeef, al klinken de zinnen uit mijn mond nog steeds stroef.

Het herderinnetje (let op het verkleinwoord dat ik met opzet gebruik. Drenthe – land van dubbelties en kwarties – is kampioen verkleinwoorden.) kan haar onmacht niet de baas. Ze kan haar herder niet bereiken en gooit een kluit aarde richting de schapen. Voor de schrijver in mij is deze scène een bron van een moorddadig verhaal. *Steek die herder aan een W. F. Herder (= bekend merk schilmesje uit Solingen)*.*

Wat is mijn primaire reactie op haar emoties? Hoe heb ik geleerd van eeuwen her om met die tranen om te gaan – in Drenthe ben ik niet alleen in mijn oordeel –: De herderin is een aanstelster. Ze is een Westerse vrouw met verbeelding. Laat haar een mantelpakje aantrekken en een bloemetjesshort. Laat ze zich in boerenparfum zetten. In het veen heette dat: ze moet eens goed gepakt worden. Traditionele aanpak van emoties. (Kuj beter op liggen as op een pak spiekers.) Wat mij betreft: prachtig verbeeld in de film. Voor mij is de herderin de sterkste. De herder mag in therapie om met emoties om te leren gaan, maar dringende noodzaak voor herstelreparaties is er niet. Grootkans dat de schaapherder niet begrijpt wat ik bedoel. *Umwertung aller Werte*. Aan het begin van de film op heldere wijze de blootlegging van de tegenstelling: ongevoelig – gevoelig.

Ane & Anloo

De kranslegging bij het monument in Ane is een mooie illustratie van ingetogenheid en stijl. Geen overdreven opwindend, De (vooral) heren nemen de geschiedenis serieus zonder in verering te vervallen. Geen extase. Zo is het gegaan.

De Etstoel – nagespeelde historische rechtspraak in Anloo – is een *invented tradition* om helder te maken dat Zanddrenten hun eigen zaken regelen. Iedereen doet mee. Wie niet meedoet staat aan de zijkant en heeft het nakijken. Niets is verplicht.

Intellectueel

In de dagen na de uitzending werd ik bijna herhaaldelijk gebeld, gemailed, aangesproken op mijn HBS-verleden. Aan de andere kant van de lijn: "Nee, een zoon van een timmerman naar de HBS, dat kon niet. Verbeelding."

Eenzelfde ervaring kwam in varianten voorbij. Wie vanuit een dorp naar de HBS ging, zette zich buiten de gemeenschap. Illustratief is misschien dat geen enkele leeftijdgenoot uit Erica tot mijn kennissenkring hoort; niemand van de lagere school, en ook niemand van de HBS. Wie niemand heeft om op terug te vallen boft. Een mooie start om jezelf te ontdekken; vluchten hoeft niet voor verstotenen. Natuurlijk geldt: Ik heb het platteland verlaten, maar het platteland heeft mij niet verlaten. Lees mijn romans en verhalen hoe de kinderjaren me hebben gevormd. Inmiddels tot genoegen.

Overpeinzen, nadenken, lezen, creativiteit ontplooiën, scheppen. "Je verleest je verstand. Ga wat doen."

Zwartemeer & Erica

Een halve droge worst, een glas bier; dat betekent: Schaap; je bent één van ons. We delen *zoepen en toepen*. Je mag *op dezölfde proeme kroepen*. We pakken je in door je te bacchanaliseren, al kennen we dat woord niet. Of bedoel je: banaliseren?

Op de vraag of er nog iets in Zwartemeer gebeurt, volgt een handige tegenvraag. "Wat bedoel ie met gebeuren?"

De reactie in Zwartemeer is rauwer dan van de jongens van Mammoet uit Erica. Ik proef een vergelijkbare strekking onder de cowboys. "We hebben het met onszelf getroffen, kom ons niet te na." Het liefst onder elkaar, en wie mee wil doen: aanpassen. We vragen niet om integratie en wederzijdse groei. We vragen mandieligheid* op onze condities. Naoberplicht om een kampvuur. Blijf gerust weg. Graag zelfs. We zijn het liefst onder elkaar. Onze voorouders waren armoedige en eenvoudige turfgravers. *Wel döt oens wat, wel döt oens wat vandage* als hedendaagse variant op het kinderliedje *Tussen Keulen en Parijs leidt de weg naar Rome. Al wie met ons mee wil gaan, die moet onze manieren verstaan*.

Het a-sociale maakte de Veendrent creatief en opener dan de Zanddrent. Ik hoor wat ik wil horen. Waar is die creativiteit? Waar hoor en zie ik die openheid in muziek, literatuur, poëzie, religie, schilderkunst, cabaret, film, ballet? De financiële armoede lijkt opgelost; de eenvoudigheid van geest lijkt gebleven. We kijken over de grub* om de haven van Hamburg te zien. We kijken niet over grenzen. Vergis ik me?

Ik zie naweeën van de "afspraken" tussen kerk en kapitaal: "Als jij (de kerk) ze dom houdt, houden wij (de banken) ze arm."

Ik proef een naar binnen gekeerde volksculturele houding. Maar misschien vertelt dat enkel iets over mijn smaak en mijn manier van kijken.

Wiekswallen in brand steken, sloten in de fik, heeft plaatsgemaakt voor een kampvuur. Padvinders (katholieke verkenners met als nickname "trekkerties"; immers ze kenden niet het onderscheid tussen onaneren, masturberen en ijsberen*) van Baden-Powell uit mijn

kinderjaren. *Wij geeft gien krimp. Laot de Westerlingen maor boeken uut de kop leren. Dit is een plek veur mensen die hier echt heurt.* Een sociaal (demo)graaf mag zijn tanden zetten in deze opvattingen en levenshouding. Om te beginnen met het huidige stemgedrag in dit voormalig veengebied als erfenis van een bruin verleden. Op het web is gemakkelijk te vinden welke partijen in de Zuidoosthoek de meeste stemmen vergaren.

Blut und Boden

Van de 34 burgemeesters in oorlogtijd waren er 30 lid van de NSB. Ze waren van ons. We gaan om met elkaar en we vertrouwen op ons volk. Laat een ander ons niet wijzer maken. We horen bij de Oosterburen. Holland is een ander land. (Die inprenting ben ik niet kwijtgeraakt. Ik koop zelden produkten met voorvoegsel: Holland. ~~Heel Holland bakt, Voice of Holland.~~)

De prachtige overgang naar Kamp Westerbork. De barakken met de radiotelescoop – kijkt naar een ver verleden – op de achtergrond.

De barakken van Kamp Westerbork zijn over de provincie verspreid. Hoe krachtig is het beeld van varkens in een jodenbarak. Voor wie geldt de uitspraak? “As popular as porc pie in a synagoge.”

Reacties

Ik was onder de indruk van het filmische, de prachtige beelden (cameravoering), de muziek, de volgorde van het gepresenteerde, de keuze. Kortom een prachtige docu over de provincie. Voor mijn gevoel een goed doordachte weergave van het verleden en heden van de Drenten.

Elk onderdeel kan gemakkelijk uitgangspunt zijn van een diepere reportage. Impressionistisch, schilderachtig.

Herkenning, bevestiging van mijn (voor)oordelen en ontmoeting zijn mijn deel.

Dat was een leerzame uitzending. Als import vraag ik me natuurlijk steeds af hoe, en wie de echte Drent is. Een antwoord is voor mij niet weggelegd.

Jullie hebben mooi gesproken. De manier waarop de Drent werd gepresenteerd was weer duidelijk vanuit de wat etnocentrische opvatting van iemand uit de Randstad. Hadden de Drenten toch mooi gelijk met hun visie over die lu uit het westen des lands. Niettegenstaande dat, was het leuk om te kijken.

Ik kreeg kromme tenen van de ‘Haagse’ dame in het begin. Met de schaapherder. Wat een zeurwif. Wij zijn niet eender gekleed, Wij hebben make-up. Wij dragen elk een andere broek en blouse.

Die bijna huilende Haagse vrouw met haar schaapherder. Hoe authentiek, hoe roerend. Geweldig.

Schuurt soms langs karikatuur, toch telkens integer.

Grondtoon: gevoel van minderwaardigheid van eeuwen her; liefdevol in beeld gebracht.

En die aso's uit Zwartemeer, hadden ze geen anderen kunnen vinden?

De ondertoon: we zijn deel van Duitsland, meer dan van Holland, komt me heel bekend voor.

Beter inzicht, versterkt en verheldert onbewust gevoel.

Humor: halve zinnen, niet afgemaakt. Intimi weten wat dat betekent.

Bermtoerisme TT, mooi beeld van saamhorigheid. Ga van mijn plek. Ik zit hier al jaren.

Snakkerd (smart ass, smart arse) kick up(wards) your ass. Snoeverd, blaaskaak.

Door de prominente aanwezigheid van de presentator werd de tegenstelling tussen Drenten en Hollanders soms (te) sterk aangezet.

Drenten met hun eigen – wat langzamer – taal, hun sjofele kleding, hun volksvermaak, de TT als eenzaam hoogtepunt tegenover de enigszins arrogante, wereldse, snaakse, vlot geklede en sprekende Hollander.

In een aantal fragmenten leek het de kant op te gaan van een karikatuur. Gelukkig werd de balans enigszins hersteld door de onmiskenbare aanwezigheid van Drentse intellectuelen, zoals bij de herdenking van de slag bij Ane en bij het tafelgesprek. De relativeringen die daar geuit werden en de rustige, eerlijke toon mis ik meestal in Hilversumse programmering.

Ik ging vanuit Coevorden naar de HBS in Emmen. Ik woonde 200 meter van het huidige monument in Ane. Land van keuterboertjes. Twee vaders van klasgenoten waren gefussilleerd in de oorlog. Hoe is dat te rijmen met NSB-burgemeesters?

Ik heb veel respect voor de makers van het programma. Leefwijze en mentaliteit goed in beeld gebracht.

Hitler was een boodschappenjongen in wo-I. Hij en ook Stalin weten wat het was om vanuit een onderhuids minderwaardigheidscomplex naar boven te komen. Ze snappen het volk aan de onderkant van de samenleving.

Michael Schaap als verbindende factor, een niet-Drent, een buitenstaander die door zijn “exotisch” uiterlijk en zijn onconventioneel optreden mensen aan de praat krijgt. Goed verstaanbaar, begrijpelijke taal.

Soms moesten we hardop lachen, ik uit een gevoel van herkenning, mijn man omdat hij moest denken aan zijn geboortedorp in Zuid-Italië.

Geleerd

Wat heeft deze Hokjesman aan Drenthe en Drenten toegevoegd? Welk spiegelbeeld doemt op?

De verleiding is groot om een badinerende en beschuldigende toon aan te slaan. Het valt allemaal wel mee. Mooi tijdsbeeld met westers ethnocentrisme geselecteerd uit honderden uren opnames. Ach, een westerling met een vlinderdas en een paraplu. Hij eet dreuge worst (met vellegie) en hij drinkt bier. Hij weet wat een snakker(d) is en hij weet goede vragen te stellen, ook als antwoorden achterwege blijven.

Michael Schaap, en met hem de andere programmamakers, weten op tijd te zwijgen. Ze herhalen een antwoord en wachten op een vervolg. Wie zwijgt laat een Drent praten.

Wat is in de spiegel te zien?

De Drent is jong, heel jong in het eeuwenoude landschap. De vorming is nog maar net begonnen. De start kende armoede onder veel simpele zielen. Zanddrenten vonden elkaar in naoberplicht en mandieligheid: We helpen elkaar en aan het oppervlak laten we elkaar vrij. Onderhuids zijn we gevangen van elkaar. Schatplichtig en onderdanig aan de gemeenschap. Rituelen houden ons bij elkaar, aanvankelijk heidens en later andere heidense feesten in een animistische christelijke traditie.

Gelijkmatic, berustend, weinig ambitie, een laag zelfbeeld, een kudde-instinct. Vuur smeulend als een veenbrand; onderhuids. Aardig en mild in de omgang. Humor als wapen. Wie het niet aanstaat vertrekt. Ook goed.

Misschien levert een Hokjesman in andere provincies vergelijkbare beelden. Hollanders met het adagium: Proud to be loud. Maar als ze in Amsterdam een goede en betrouwbare timmerman willen, komt die wel uit Drenthe. Goede doeners zijn we.

De Drent als doener, tevreden met wat hij heeft. Vooral met de rust.

Islam

Ik zou graag een essay lezen van een hoogleraar – van een geleerde – over parallellen tussen Islam in de praktijk en levenshoudingen van Drenten. Een beschouwing over migranten, Zanddrenten, Veendrenten, Syriërs, Eritreeërs, over culturele ontwikkelingen door de jaren, over omgaan met emoties, omgaan met gezag, religie, achterdocht, zelfbeeld en over ontworsteling aan historische ‘verworvenheden’ en bevrijding van (schijn) zekerheden.

Welk vrouwbeeld, manbeeld, mensbeeld is dominant in de cultuur in Drenthe en in andere streken met vergelijkbare geschiedenis en vergelijkbare plattelandscultuur? Hoe is de Drent door (aanvankelijk) verboden seksuele gevoelens gevormd. Waar zijn overeenkomsten met seksuele vorming in andere landen.

Vanuit de achtergrond zoals die heel impressionistisch is weergegeven kunnen bewoners van Drenthe wellicht

een brug vormen naar migranten uit andere (plattelands) culturen. Een gemeenschappelijk gevoel van een plek aan de onderkant van de samenleving als basis om de weg naar bevrijding en ontplooiing in te slaan. Dat kan zonder veel lawaai te maken. Op pagina 6 in deze *Poze* geeft Yonas Kiflom Tekle (Asmara) nuttige en werkbare aanzetten voor wederzijdse integratie.

Ik ben *Poze* gestart om mijn eigen verhalen te vertellen, en dat in een context van intelligente migranten, nieuwkomers en passanten uit andere culturen. Vandaar bijdragen in het Engels in dit mei-nummer. Ik haal de wereld naar me toe.

Elk onderdeel van deze uitzending van de Hokjesman vraagt om verdieping. Mijn voorkeur zou uitgaan naar een heel jonge filmmaker uit Drenthe – los van de cultuur van d’ Olde Laandschap – en als die niet is te vinden naar een filmmaker uit een ander land. Een migrant uit het Westen, bijvoorbeeld.

De VPRO heeft Drenthe een dienst bewezen met deze weergave. THE STATE OF THE ART.

De provincie, of wie dan ook, kan opzoek gaan naar een filmer uit Zuid-Italië, uit Iran, uit China, uit Brazilië, uit Zuid-Afrika met het verzoek een diepgravende film te maken over jongeren in Drenthe.

De Hokjesman – niet een van “ons” – is ontwapenend en sterk genoeg gebleken om zich niet door de culturele “eigenheid” van de Drent te laten inpakken. Michael Schaap en zijn collega’s kijken en geven terug wat ze zien. Wie in de spiegel durft te kijken, leert zichzelf kennen.

* De Hokjesman heeft mij niet nodig om wind te voelen en stormen te doorstaan. Ik neem niemand ongevraagd in bescherming. En ook als iemand mij zou vragen...

* *Goof Petreaus, kroniek 2015*. In dit boek doe ik uitgebreid verslag van de bijeenkomsten in café Hollander in Anloo. Zie www.gerardstout.nl/kroniek-2015

* Grensloos Kunst Verkennen. De cursisten maakten een verhalenbundel.

* Grub is de mestgoot achter vee op stal. Ook gebruikt voor de landsgrens met Duitsland.

* W. F. Herder is natuurlijk H. Herder.

* Mandieligheid is gemeenschappelijk bezit.

* Onaneren, masturberen, ijsberen. Ijsberen horen niet in de reeks; niet katholiek.

De film van De Hokjesman is te vinden via Uitzending gemist. Een link vindt U op www.gerardstout.nl/poze

gerardstout@kpnmail.nl

Dorpsvreugde*

Arthur Schwellengrübél reed op zijn nieuwe fiets – een damesfiets voor de lage instap, en elektrisch; niet dat het nodig was, maar het was wel handig, – naar een aftandse loods aan de rand van Zwarten. Zwarten was een desolaat dorp met minder dan drieduizend inwoners, met een zwembad zonder water, met een winkelstraat ruim voorzien van leegstaande en bouwvallige panden, met een kerktoeren bedekt met een leien zadeldak. De toeren was vertrekpunt en punt van aankomst van een roekenkolonie. De roeken zorgden voor krassende geluiden waar het orgel al eeuwen leek te zwijgen. De roeken zorgden voor een autoluw kerkplein. De zwarte vogels waren een dankbaar gespreksonderwerp in Zwarten, niet alleen roeken, ook ganzen, eenden, reigers en ooievaars hadden alle aandacht van het volk.

Zwarten was een authentiek koloniedorp; op de kaart gezet door nazaten van arbeiders en landlopers die in hoogveen, in laagveen, in populierenproductiebossen en op schrale raatakkers aan hun verre toekomst hadden gebouwd. Een toekomst met tweedehandsauto's, tweedehands huizen, tweedehandskinderen, en een onvervreemdbaar heden met derdehandsvrouwen, uitkeringen van de sociale dienst en een circuit van zwart werk. Ook paarden, ponies, varkens en kippen uit de mesterijen leken tweedehands. Jongeren, blinden meegerekend, vertrokken uit hun geboorteplaats als ze kansen zagen. Eén kans was veelal genoeg. Jongeren die na hun eerste verkering in Zwarten bleven, kregen in enkele maanden de leeftijd van oudgedienden; opgenomen in het corps van ingezetenen. Lethargie voerde de boventoon. Voor wie dat woord te moeilijk was; nietsnutterij was een goed alternatief. Op de veranda van Dorpsvreugde onderuitgezakt tussen cowboyparaferalia – en tussen bielzenbakken met geraniums – naar voorbijgangers staren, en met twee hengels vissen in het Bosmeer; hoorden tot favoriete bezigheden van de mannelijke bevolking. De vrouwen waren thuis of winkelden in een dorp verderop. Rondhangen was in Zwarten niet aan jeugd voorbehouden, ouderen deden van harte mee. “De zwaluwen bint weerom.” gevolgd door: “Heb ik zien.” Geheimtaal voor: voorbijfietsende vrouwen met de jas niet dichtgeritst, alsof het een paringsritueel van een onbekende vogelsoort betrof. Het voorspel.

Zwarten kromp aan beide kanten van de ruitvormige bevolkingspiramide. Geboortetekort aan de onderkant en sterfteoverschot aan de bovenkant van de grafiek. De begraafplaats kende ondanks de drukte een keur aan laatste rustplaatsen, vooral sinds cremieren goedkoper was dan begraven.

Zwarten zette zich op de kaart door zich op te blazen, door zuivere dorpslucht in en uit te ademen; the place to be for fresh air. Behalve als de oldtimers hun wekelijkse rondes maakten. Toeristen waren welkom, maar hoefden niet te komen. Zwarten was een plek om dóór te fietsen.

De gemeente had nieuwe plaatsnaamborden geplaatst om de eeuwigheid van het dorp te verzekeren. Op een onderbord stond: Partner van Prwliskovczki, of hoe de Oost-Europese stad ook mocht heten.

In Zwarten verliep het leven naar ieders tevredenheid. Het onbekende werd niet bemind. Het beminde was vertrouwd. Deze uitspraak vraagt om nuancering; beminnen was in Zwarten geen werkwoord en ook geen zelfstandig naamwoord. Beminnen was wat het was, wat het ooit geweest was; vroeger, voor de ontginning van de woestenij. Beminnen dateerde uit de tijd toen het landschap nog woest en ledig was, vóór die natuurlijke en ongerepte leegte werd verdrongen door andere vormen van woest- en ledigheid. Als het aan Zwarten had gelegen was beminnen nooit het woordenboek binnengeslopen.

De slijterij – Zwarte Kip – achterin de supermarkt, met aardappelen, prei en winterwortels uit de regio, deed goede zaken. Hotel Dorpsvreugde voorzag naast bedden, schone lakens en televisie met 66 kanalen ook in gezelschap, als daar naar werd gevraagd. Vragen was niet echt nodig. Opgetrokken wenkbrauwen en lichte hoofdbewegingen volstonden voor damesbezoek zonder meerkosten wat kamerhuur betrof. Beddegoed werd eenmaal per week vervangen.

Menno Makking, sinds de dood van zijn vader uitbater van het hotel-café, had een hekel aan kieskeurige gasten. Eten wat de pot schaft was het parool. Als de nood hoog was bij vertegenwoordigers en nostalgiezoekers, was zijn derde vrouw – toen ze nog leefde – graag bereid de hotelkamer met de gast te delen. – De eerste twee, Magda en Monica, konden niet langer dan een half jaar de lusten van Dorpsvreugde verdragen. – De derde vrouw van Menno Makking, Maria Moorkop deed alles wat de klant wilde tegen redelijke vergoeding; als de eisen niet exotisch waren. Extra handdoeken bracht ze in rekening. Op elke kamer lagen bijbel en koran in de klerenkast. Massieve kartonnen dummies met goud op snee. Menno en Maria waren niet van god los, om de eenvoudige reden dat ze nooit over het bestaan van een almachtige en heersende waren ingelicht. Zwarten was een ongebonden dorp met saamhorigheid die bestond uit afgedwongen naoverhulp en diepgewortelde eigenzinnigheid. Sociaal individualisme was de overheersende stroming waar niemand zich, op een uitzondering na, met politiek of bestuur bezighield. Een Amerikaanse onderzoeker had die levenshouding van de inwoners van Zwarten ooit in een proefschrift vastgelegd. De doctor had nooit weer een stap in het dorp gezet. Uit voorzorg.

Arthur Schwellengrübél was niet in Zwarten geboren. Hij had drieëndertig jaar geleden slechts één nacht in Dorpsvreugde doorgebracht voor hij zijn koopwoning kon betrekken. Die nacht in Dorpsvreugde was een maand nadat de eerstgeborene van Menno Makking en zijn derde wettige echtgenote – Maria Moorkop – in heet badwater was omgekomen. Dat was nadat Menno Makking een nacht in de cel had doorgebracht voor hij werd vrijgepleit van de dood van Dolfje. Een ongeluk kon ieder overkomen. Ons kende ons en iedereen kende elkaar. Ook op een diender was wel iets aan te merken. Misschien was Dolfje niet goed terechtgekomen. Nou dan. Niemand had iets op een ander aan te merken; niet in het openbaar.

De eerste en tevens laatste overnachting van Arthur

Schwellengrübél in Dorpsvreugde was een jaar voor Maria Moorkop het bed met hotelgasten ging delen; niet om de verdiensten. In den beginne. Ook niet om opnieuw zwanger te worden. Ze deelde het matras met iedereen die wilde. Menno Makking kon haar niet troosten. In Dorpsvreugde woonde zijn vrouw op kamers.

Twee jaar terug was Maria Moorkop onverwacht vertrokken met de vertegenwoordiger in landbouwgif en kippenmedicijnen. Ze waren niet ver gekomen. Op weg naar Hilvarenbeek was het nieuwe koppel bij Dalfsen op een onbewaakte spoorovergang door de stoptrein geraakt. Tussen Ommen en Zwolle werden bussen ingezet. In Zwarten bleef alles als vanouds. Menno Makking bewees vanaf de dood van Maria zijn diensten aan vrouwelijke gasten; alleen op verzoek en tegen vergoeding. Niet in zijn eigen bed. Op kamers in Dorpsvreugde.

Arthur Schwellengrübél was niet uitgeweest op de diensten van Maria Moorkop. Arthur Schwellengrübél was de vijftig gepasseerd. In de dagboeken van zijn twintiger jaren had hij nauwkeurig bijgehouden met wie hij waar, wanneer en hoe vaak sex had gehad. Op zijn vijfendertigste had hij staafdiagrammen van de veroveringen gemaakt. Zelf sprak Arthur Schwellengrübél niet van veroveringen. Langs de horizontale as stonden de jaren. Langs de verticale as stond met rood potlood: Nederlagen. Dat klonk beter dan nederliggingen. Maria Moorkop hoorde niet bij zijn prijskonijnen. Arthur Swellengrübél was potent. Heel potent. Opwinding voelde hij niet langer bij vrouwen, nooit bij mannen. Opwinding kwam bij een goed gedicht. Bij sonnetten en meer nog bij vrije verzen.

In de loods, ooit in gebruik bij Ons Belang – een landbouwcoöperatie die twintig jaar eerder ter ziele was gegaan –, ooit gebruikt als drooginrichting van legaal verbouwde tabak en zeer kort in gebruik als wietplantage, waren op plattelandswijze ruimtes afgetimmerd voor startende ondernemers. De zestien vierkante vertrekken in het midden van de loods waren van boven open. De werkruimten hadden de golfplaten van de loods als gezamenlijk dak. Iedereen kon elkaar beluisteren. Twee werkplekken waren in gebruik. De overige ruimtes waren te huur. Volgens onbevestigde geruchten hoorde opvang van vluchtelingen tot de mogelijkheden. De prijs zou hoog zijn. In Zwarten.

Buiten de vertrekken stonden links van de ingang vijf plastic tafels met elk zes witgele tuinstoelen. Gebloemde dekjes zorgden in de gezamenlijke kantine voor kleur en fleur; en voor gezelligheid, al was er niemand in Zwarten die een omschrijving van gezelligheid kon geven.

Halverwege de buitenmuur van de loods was een aanrecht. Links van het aanrecht bromde een automaat voor koffie, chocolademelk en heet water. Aan de andere kant van het aanrecht koelde een automaat frisdrank, gevulde koeken en snoeprepen.

De golfplaten van asbest waren ongevaarlijk zolang er niet in gezaagd werd. Kanker kon natuurlijk voorkomen,

maar in de loods van Ons Belang lag ziekte niet aan het dak en ook niet aan tabak. Ziekte lag nergens aan; net als ongeluk en pech.

In de zijmuren van de loods waren op ooghoogte horizontale smalle ramen met aan de oostkant uitzicht op een garagebedrijf. Aan de westkant lag een opslag van puin en bedrijfsafval. De gemeente was met de sloper in een jarenlange procedure verwickeld voor sanering van het terrein. Twee broers vochten een familievete uit. De ene broer vanuit het stadhuis, de puinbroer vanuit zijn kasteelwoning aan de boskant van Zwarten.

Op een stoel in de hoek van de loods, ver van de tafels, zat een man van zestig. Hij droeg een zwarte broek met omslagen; sportschoenen met rode strepen, vaalrode veters. Over zijn rode hemd, bovenste twee knoopjes los, droeg hij een bruinleren bomberjack met geplette kraag. De man heette Johan. Hij was de zoon Helmut Hemelbezem; de dominee die twintig jaar goedertierenheid en mededogen had gepreekt onder de roekenkolonie; en trouw. Johan was een albino met bleke lippen en licht uitpuilende ogen onder platina wenkbrauwen. Johan had een pet van de Praxis over zijn kale gevlekte schedel. Op de klep van de pet stond in goud gestikt: *Wat zeg ik!* De moeder van Johan, de echtgenote van de dominee, was vijftien jaar geleden voor de kerk door de bestelauto van Dorpsvreugde geschept. Menno Makking had gedronken. Thee. Twee glazen pickwick, volgens Maria Moorkop die nog onwetend was over haar dood op de onbewaakte overgang bij Dalfsen. Tot de komst van de gifhandelaar had niemand naar haar omgekeken. Niemand had haar bewaakt.

Helmut Hemelbezem had de kerk verlaten en god meegenomen. De vader had Johan de Wit – het volk in Zwarten kende de albino de naam toe – verweesd achtergelaten. Johan zat het liefst in de hoek van de loods, buiten direct zonlicht. Een herdershond op leeftijd lag naast hem op de vloer. Een plastic kinderpotje diende als drinkbak voor de hond. Johan dronk met de hond mee uit de pot, als het uitkwam. Op geregelde tijden kreeg de hond koekjes en frikadellen. Na vergaderingen in de loodskantoren bleef genoeg etenswaar op de tafels achter. 'Vrede zij met U,' zei Johan de Wit.

'Moi,' antwoordde Arthur Swellengrübél. Het was de eerste tip die hij van Marie Moorkop had meegekregen. Wie in de gemeenschap van Zwarten wilde worden opgenomen deed een examen zonder dat er een leerboek was. Erbij horen les 1. Zeg "Moi" tegen iedereen, ongeacht of je de ander kent. Knik bescheiden en lach niet, zelfs geen glimlach. Doe dit vijf weken achtereenvolgend, driemaal daags.

Een inburgeringsdiploma was niet te verwachten. Er waren tientallen ongeschreven regels over kleden, koffiedrinken, lopen, rennen, fietsen, groeten, kijken, pet opzetten en muts afnemen. Er waren ongeschreven regels over toelaatbaar motorlawaai en frequentie van stoepvegen en grasmaaien. Het hele bestaan in Zwarten hing af van ongeschreven regels zonder rechters om een oordeel te vellen bij overtreding. Zwarten was zelf de rechtbank en de wetgever. Er was geen trias politica. Die uitdrukking was trouwens onbekend.

'Moi,' zei Johan de Wit. De regen tikte in steeds hoger ritme op de golfplaten. In de verre hoek stond een regenton onder een lek in het dak. Johan de Wit had geen verkering. De albino had nog nooit verkering gehad. Johan de Wit was homofiel. Hij had nog nooit verkering gehad. Niet uit rancune, niet uit frustratie. Het was er niet van gekomen. Johan de Wit had een herdershond. De albino las Russen. Tolstoj, Toergenev, Pasternak. In het Russisch. Zijn jas hing scheef. *Strohalmen voor de lezer*; gedichten van Joseph Brodsky in zijn binnenzak.

'Ik kom voor de vergadering,' zei Arthur Swellengrübél.

'Heb je hem al gezien?' vroeg Johan de Wit. De herdershond likte langs zijn bleekoranje vingers.

'Wie heb ik al gezien?' Arthur Swellengrübél pakte een tuinstoel bij een tafel vandaan. Hij zette de stoel met de rug naar de buitenmuur, ging zitten en strekte zijn benen. Hij hoefde Johan de Wit niet aan te kijken. Les 27 van de inburgeringscursus. Arthur Swellengrübél wachtte op de hoofdredacteur van de lokale krant.

'De steppenkiekendief. Er vliegt een steppenkiekendief boven de Onlanden.' Johan de Wit likte aan zijn vingers.

De hond had niet alle kruimels gevonden. En daarbij kwam dat Johan de Wit vingerlikken een lekker gevoel vond, als het sabbelen en zuigen van een jong kalf dat op zoek is naar een speen.

‘Mag dat niet?’ zei Arthur Schwellengrübél?

Een overvliegende traumahelicopter wierp kort een schaduw over een transparante golfplaat. In het geraas ging elk antwoord verloren. Niemand had iets gezegd.

In de traumahelicopter lag Menno Makking met een steekwond in zijn onderbuik. De ernst van de toetaking was nog niet vastgesteld. Dixit Twitter. Met gevoelige onderbuiken had Zwarten zich vaker op de kaart gezet.

‘Moi.’ Henk Stratingh, hoofdredacteur van *Dorpsklanken* en uitgever van gelegenheidsboeken, knikte naar

Johan de Wit, naar de herdershond en naar Arthur Schwellengrübél. In die volgorde. Henk Stratingh rook naar shag – van zijn leren jasje –, naar gebakken vis en naar zure haring. De lucht kwam van zijn handen en uit zijn mond. Twee ondertanden ontbraken. Niemand in Zwarten maakte opmerkingen over geur en over het Afrikaanse gebit van de uitgever. Uit voorzorg.

Voorafgaand aan de vergadering met Arthur Schwellengrübél had Henk Stratingh een korte stop gemaakt bij Vrouw Ellermann. Voor vis en voor het laatste nieuws over de steppenkiekendief. Op zijn iPhone had de hoofdredacteur een whatsappgroep met nieuws over de verdwaalde vogel. Niet te verwarren met de blauwe kiekendief of met de gewone kiekendief. Op een kaart

waren de laatste locaties aangegeven. De Onlanden; de vogel verschool zich in de moerassige waterberging. Vijf maal gespot door dezelfde vogelaar.

Arthur Schwellengrübél – import – was schrijver van gelegenheidsboeken. Hij kon aan de bak. Zwarten kende met 65 jaar lief en leed in hotel-café Dorpsvreugde, een mooie gelegenheid – woorden van Menno Makking voor hij in de traumahelicopter overvloog – om “iens wat op papier te zetten”.

Menno Makking was niet van plan geweest het hotel-café bij de tijd te brengen. Menno Makking had geen opvolger. ‘Om later nog eens in te bladeren,’ had hij in een sentimentele bui gezegd. ‘Dat boek.’ Een boek met louter positieve herinneringen om sneller te vergeten wat was voorgevallen. Menno Makking had zijn leven vooral achter zijn kiezen.

Menno Makking had een optie op een jarenvijftighuis aan de rand van de Onlanden met uitzicht op de gewone, de blauwe en nu ook op de steppenkiekendief. Het huisje was enkel over een fietspad te bereiken. Menno Makking had genoeg van de wereld gezien, vond hij. De wereld was in Dorpsvreugde voorbijgekomen.

Henk Stratingh wierp een euro in de koffieautomaat en twee euro in de automaat met gevulde koeken en candy bars. Hij hield de beker koffie (zwart) in zijn linkerhand en twee gevulde koeken in zijn rechterhand.

‘Of kan ik je ook wat aanbieden?’ Het was niet helder aan wie hij de vraag stelde. De vraag ging verloren in het geraas van de stromende regen op het dak van de loods. Aan het geluid te horen raakte de regenton in de hoek van de loods gevuld.

Henk Stratingh scheurde de koek uit het cellofaan, brak de koek doormidden en liet de herder uit zijn hand eten. De andere helft reikte de hoofdredacteur naar Johan de Wit. De albino verkruimelde de koek. Johan de Wit hoefde geen koffie en ook geen chocolademelk. Hij liet de hond zijn handen aflikken. Meer had de Rus niet nodig.

‘Ik heb nog,’ zei Arthur Schwellengrübél. Hij was na drieëndertig jaar – met lege handen – volledig ingeburgerd.

Johan de Wit haalde *Strohalmen voor de lezer* van Joseph Brodsky uit zijn jaszak.

Arthur Schwellengrübél voelde de bui hangen.

‘Het giet niet deur.’ Henk Stratingh keek op zijn iPhone. Hij verlegde zijn blik naar boven en met zijn hoofd in zijn nek en met gesloten ogen prevelde hij: ‘Dorpsvreugde.’

De perspexgolfplaat leek op te lichten. Zonlicht maakte een wazige vlek op de vloer. De elektrische fiets stond nog steeds tegen de muur van de loods.

4 maart 2016

Verkã, Wolf en de zeven geitjes

Roodkapje en de wolf en Roodkapje en de zeven geitjes van de gebroeders Grimm in een hedendaagse versie. Ik heb liefhebbers van taal om een vertaling gevraagd in hun moedertaal. Verkã (*Wolf* in het Farsi) is in tien vertalingen te lezen. Het begin van it geactualiseerde sprookje is hier te lezen. Elke alinea in een andere taal. Voor liefhebbers heb ik een aantal boeken met de volledige vertalingen beschikbaar. Andere vertalingen zijn welkom. Taal kan verbinden; ook in sprookjes.

Nederlands

Er was eens een jong wolfje dat met zijn vader Wolf en moeder Wolvin rondzwierf in een bosrijk en heuvelachtig landschap. Wolfje volgde vader en moeder op hun zwerftochten door bossen, over heide, langs houtwallen, langs beekjes en plassen. Vader en moeder zorgden voor eten. Vader was goed in de jacht op fazanten en patrijzen. Moeder haalde in de vroege ochtend soms een kip uit een hok, of ze kwam met kakelverse eieren naar hongerig Wolfje. Moeder Wolvin ging vroeg op stap als de kippen nog op stok zaten en de boer en de boerin nog sliepen. Een kip smaakte lekker, vooral een jonge kip, maar het was gevaarlijk om een kip uit het hok of van het erf te halen. De boer had een geweer en een schot hagel was niet prettig. Kip stond niet vaak op het menu. Maar soms kon moeder niet anders. Vooral in de winter was het moeilijk om fazanten, konijnen of patrijzen te vangen. In de winter waren er in de vrije natuur geen eieren om uit te halen. In de winter had Wolfje soms honger. Vader Wolf en moeder Wolvin hadden ook honger, maar dat lieten ze niet merken.

Westerketiers

Wolfke waas broengeel met laag glaanzend hoar. Meer broen as geel, met n lichte rooie gloed. Wolfke waas n mooi wolfke om te zien: n schaarpe neus met n vachtege, duistere knop. Boven zien heldere ogen har Wolfke bozzelhoar wenkbrauwen, zien rondkiek-ogen leken zo nog duudleker. Wolfke har gien bruurs of zussen, teminnent, niet dat er wis. Lutjekes bennen der om e kudde te verloaten, har pappe Wolf zeid. Jonge wolven moeten pappe en mamme achterloaten, dat heurt zo, har mamme Wolvin zeid. Wolfke docht dat er pien ien e ogen van zien mamme zag, toen ze dat zee. Mor wel wiet har hij t hum verbeeld. Misschien vuulde er zulf verdriet omdat er wis dat er pappe Wolf en mamme Wolvin verlaten mos. Vroeg of loat: mor zo wied waas t nog niet.

Engels

In spring, the world seemed a feast. The trees were in leaf. It was easy to find a shelter. Birds lay eggs, so the Wolf family nearly every day had an egg on the menu. Small eggs of lapwings and godwits, larger eggs of ducks and geese. Occasionally they ate eggs from free-range chickens. But only if mother ventured near people and sneak into the hen house, or she found eggs under bushes at the edge of the yard.

Gerard Stout

Riestendrèents

Wolfie had veule wille as hij achter fezaanten en petriezen an leup. Wolfie oefende de jacht, mar as het niet lukte een veugel te griepen, was dat niet slim. Va en moe Wolf zörgden veur eten. Moe Wolf likte de vacht van Wolfie schone, al vun Wolfie dat niet meer zo lekker as in het begun; toen hij nog klein en speuls was. Wolfie weur groter, al nuumde zien moe hum nog vake *mon petit loup*. Moe was lang eleden mit va in de Fraanse Vogezen ewest. *Les Vosges*.

Deutsch

Wölfchen hatte inzwischen viel von Vater und Mutter gelernt. Essen und Trinken, den schleichenden Gang, plötzliche Wendungen, große Sprünge, zugreifen und durchbeißen. Wölfchen hatte gelernt Kehlen von Enten und Gänsen durch zu beißen. Er hatte auch gelernt, Bauernhöfe zu vermeiden. Ein wenig ängstlich war Wölfchen doch. Er wollte nicht mit Schrot angeschossen werden. Er hatte auch Angst vor Schäferhunden, die die Hühner bewachten. In der freien Natur und auf dem Feld fühlte Wölfchen sich zu Hause. Im Wald, auf der Heide und im Moor war er der Chef. Auf offenem Feld und am Waldrand brauchte er Niemand zu fürchten. Wölfchen hatte auch gelernt, seine scharfen Augen mit dem weitsichtigen Blick zu gebrauchen. Er war sehr aufmerksam geworden und konnte inzwischen gut die Gefahren erkennen. Dafür hatte er eine feine Nase, eine spitze Nase mit einem feuchtschwarzen Punkt. Am Geruch erkannte er den Feind in der Nähe. Mit seiner feuchtschwarzen Schnüffelnasenspitze ortete er auch die Richtung, aus der die Gefahr zuschlagen könnte.

Zuudoost-Drents

Af en toe kwamen ze onderweegs aander wolven in de muut. Ze snuffelden an mekaar en in de late nacht jankten ze saomen tegen de maone. Benaom janken bij volle maone vun Wolfie fijn.

Op ien van die aovonds met heldere locht en zowat volle maone hoelde Wolfie saomen met een aander Wolfie, een wichie. En nao het jaanken drokte het wolf maagie heur natte neuze tegen de natte neuze van Wolfie. Wolfie wus niet wat dat betiekende. Hij sneuf een vrömde locht, maor niet hiel vrömd. De locht van het wolf maagie was op een vrömde manier ok vertrouwd. Der gruide een stil verlaangst in Wolfie. Hij wus niet wat dat verlaangst betiekende. Hij wus niet wat der met hum aan de haand was.

Martin Koster

Maria Ufkes-Kayatz

Gerard Stout

Français

Madeleine Meursault-Proust

Et sans sa mère lui avait dit quoi faire, Wolfy sentait à l'extrémité arrière de la jeune fille. Sous sa queue. La jeune fille sentait bon. Mais pas très savoureux. Elle sentait bon. Mais pas très glorieux.

Si quelqu'un lui avait demandé, il aurait dit que le sang d'un poulet sentait mieux que l'arrière de la fille de loup. Aussi père Loup n'a jamais dit Wolfy quoi faire. Wolfy avait vu ce que père et Louve avaient fait après un raid, après une orgie avec des œufs et des faisans. La fille avait tourné son regard à Wolfy, comme pour dire: Qu'attendez-vous? Elle hurla tandis Wolfy avait entendu le bruit: Qu'attendez-vous?

Plattduuts

Carl-Heinz Dirks

Wulfje hett daan, wat he bi Vader Wulf sehn harr, wat de dee, as Moder Wulf so huulde. Un as he daan harr, wat he daan harr, hett Wulfje huult, un dat leet mehr up 't Kraihen van en Hahn. Wulfje kennde 't Kraihen van de Hahn. Moder Wulf harr up en moje Dag en Hahn mitbrocht, levend, so dat Wulfje leren kunn, en Hals dörtobieten. Dat was dat eerste Maal west, dat Wulfje 'n besünner Unrüst föhlt harr in sien Wulfjeslief. 'n Unrüst as bi 't Hulen tegen de Maan, tosamem mit dat Wulfwichtje.

Vader un Moder Wulf harren nix mitkregen van disse Huleree, se harren 't drock mit hör Büüt. Geitjes. Vader un Moder Wulf harren neet sehnn, wo Wulfje mit de Steert tüssen de Benen up de Flücht was. Se harren neet sehn, wo Wulfje in en dröge Sloot up de neje Dag wachten dee. En neje Dag, waar de Maan as alltied up de Eer keek as wull de Maan sük bedanken för 't Gehuul van Wulfje un sien Wicht.

Stellingwerfs

Sjoukje Oosterloo

Et wodde tied om vot te gaon, had heit Wolf zegd. Ie hoeven niet meer bi'j oons te blieven, had mem Wolvinne zegd. De bosschop was dudelik. Heit Wolf en mem Wolvinne wollen weer tegere wezen zonder pottekiekers. Heit Wolf beet Wolfien zachies in de nekke, en dan ok weer wat hadder. Mem Wolvinne slikte veur de alderlaeste keer de vacht van Wolfien. Veur de laeste keer drokte mem Wolvinne heur natte, reenfelige neuze onder de stat van Wolfien, krek zoas maegieswolf dat bi'j him daon had. Wolfien wus genoeg. Hi'j wol vot. Hi'j wol niet meer in de nekke beten wodden deur zien oolde heitewolf. Hi'j wol gien natte neuze meer onder zien stat en tussen zien achterpoten. Niet van een oolde wolvinne. Wolfien kreeg et laeste betien dat nog over was van de geities mit. Hi'j gong vot. Wolfien keek niet meer omme.

Tigrinya

Yonas Kiflom

መንእሰይ ተኹላ፡ ዋላኳ ከንብብ ዝኸለል እንተዘይኮነ፡ ከብ ሃኖቨር ከም ዝመጸ ይፈልጥ። ኣብ መንገዱ፡ ሮዝቪያንካል፡ ኣመር ከምታስኩም፡ በርኽር ከምታስኩም፡ ዝቨርተሚር፡ ክለዜናፈንፋስተናውን ኣራንዮ ዶርፕን ዝበሃል ቦታታት ከም ዝረገጸ ይፈልጥ። ብተወሳኺ፡ ኢርከን ዛውድብናከን፡ ዶብ ፒትን ሳንድን ከምዝበጽሑ ይፈልጥ። እቲ ከባቢ ከባብ ጫፍ ደረት ትርኢቱ ብሊላ ዕንባባ ዘለዎ ኣትክልትን ቆጥቑጥን ተሸፊኑ ነበረ። መንእሰይ ተኹላ፡ ኣሰማት ናይዚም ኩሎም ኣትክልቲ ኣይፈልጦን ኢዩ። ኣብ መንገ ዝተፈለለዩ ዓይነት ሳዕርታት ዘሎ ፍልልዮት እኳ ዘይርድኦ እንተኾነ፡ ከብ መርዛማት ኣትማን ከጥንቆቕ ከም ዘለዎ ግን ኣጸቢቐ ይግንዘብ። ናብ ሰፈረን እንዳኸደ፡ ማናቲላ ክሃድን ጀመረ። ከብ ወለዱ ዝተማህሮ፡ ሓደ ሓደ እዋንውን ደርሁ ምዝማት ኣይገድፍን። ድምጺ ናይ ኣርሓ ደርሆ እንክሰምዕ፡ ኣብታ ድምቕቲ ወርሒ፡ ምስታ ኣንስተይቲ ተኹላ ዘሕለፍዎ ሃዋህዑ ይዝከር። ነቲ ዝሰረፍ ኣርሓ ደርሆ ክሳዱ እንዳሓነፍ እንክሎ፡ ዝፈጠሮ ድምጺ፡ ምስታ ኣንስተይቲ ወኽርዮ ዘሕለፎ ምቕለ ምሽት ተዘከሮ። ነቲ ሽቦ ዝገበሮ ድምጺ ከይግሞ ኣኳ እንተፈተነ፡ ሕጂ ግን ትሰምዕ ወርሒ ኣብ ሰማይ ኣይነበረትን።

ወቕቱ ክራማት ኢዩ ዝነበረ። ጸሓይ ናብ መዕረፊኣ ትምለሰለኦ ዝነበረት ዕራርብ፡ መንእሰይ ተኹላ ብገምገም ሩብ 'ኣራንዮ ካናል' እንዳተለፈ፡ ብግምት ምስ ሓንቲ ኣብ ከባቢ ዕድሚኡ እትርከብ ጻል ሰብ ጎፍ

Frysk

Johannes Elzinga

Famkeswolf hie omsjoen nei Wolfke as woe se sizze: wêr wachtetst op? Se hie gûld en yn de úthaal hie Wolfke heard: Wêr wachtetst op? Wolfke hie dien wat hy heit Wolf dwaan sjoen hie doe't mem Wolvin gûld hie. En nei't er dien hie wat hy dien hie, hie Wolfke gûld, al hie't mear like op it kraaien fan in hoanne. Wolfke koe it kraaien fan de hoanne. Mem Wolvin hie op in moaie dei in hoanne meibrocht, libben, sadat Wolfke leare koe in strôt troch te biten. Dat hie de earste kear west dat Wolfke in spesjale opwining field hie yn syn Wolfkesliif. In opwining as nei it gûlen tsjin de moanne, tegearre mei de famkeswolf.

Veel versies zijn integraal te beluisteren via:
www.gerardstout.nl/wolf

The Heritage Goes East

A Family Saga

CHAPTER 1

Ashurst Hall

Wednesday 26th March 2003

The secure telephone rang with its penetrating noise and broke Igor's concentration on the documents in front of him -

"Good morning, Pavlov here."

"Good morning to you, Orlov here from St.Petersburg, I hope I am not disturbing you."

"Always a pleasure to be disturbed by you Mr. President. How can I help you?"

A chuckle from Orlov before he explained that he would appreciate Igor's help in solving a little personal problem which could not be explained over the telephone and that he therefore would find it very helpful if Igor could visit him in St. Petersburg, some time in the coming week.

Igor quickly checked his agenda and said that he could fly to St. Petersburg on Monday 31st if that was convenient. It was indeed convenient and Orlov said that he would arrange all the normal facilities at the airport and that one of his security officers would collect Igor and bring him to the Palace.

They exchanged a few pleasantries before Orlov broke the connection.

Igor leaned back in his chair and took a deep breath before exhaling it with some force; it was not everyday that the President of Russia called you to ask a favour!

It was now nearly two years since the crash that had killed his adopted father Hubert and he had inherited the Barony and the whole Ashurst Group assets, including the Hall and all the associated companies, aircraft and cars. At first he had some difficulty in recognizing and accepting his new position, but underneath he was still the old Igor Pavlov and he quickly adapted to the new situation.

His new bride, now Lady Victoria Ashurst, Baroness of Matlock, had given him a son and a daughter – twins – in 2002 (1st March). The son, following tradition, was named Hubert and the daughter was named Penelope after Baron Hubert's now deceased, only daughter. As regards the Hall and all the other buildings on the estate, he had installed a new mini nuclear power plant and control system, a full security system using lighting, magnetic detectors, pressure and movement detectors. Additionally the computer and telephone systems had

been renewed and fitted with special security software, including encrypted e-mail and smart phones.

Since inheriting the title, Igor had concentrated on family business and relations, including a full financial and operational review of the whole Ashurst group. He was pleasantly surprised to find that the group was now worth in the order of 1 billion pounds. A comfortable amount! He decided that it was perhaps a good time to realise one of his earlier ideas; establish an international lease company devoted exclusively to Rolls-Royce and Bentley cars. As General Manager of logistics, Diyari was given the task of setting up the new company with the support of George Fuller (finance), Rosemary Smythe (property), David Brown (legal) and Paul Sykes (technical).

Everything went according to plan and at 09.00 hrs on Monday 31st March, Igor lifted off from Manchester airport in his personal new Learjet. The flight was uneventful and he landed at St. Petersburg on time, at 12.30 local time. The control Tower directed him to a discreet location nearby the military area and he was met by a Russian air force colonel who gave instructions to the military ground crew that they were to refuel the aircraft, tow it into the nearby hangar and ensure that it was guarded at all times. Igor removed his personal belongings and the colonel escorted him to a waiting limousine saying that he would arrange all the necessary paper work. Within half an hour Igor was in his guest suite in the Winter Palace and a lackey told him that he would be collected at 14.00 hrs and taken to join the President for lunch.

He used the following half hour to freshen up in the luxurious bathroom while admiring all the sparkling marble and gold fittings; he was himself accustomed to a reasonable level of luxury, but this was something else. At exactly two o'clock, the same lackey appeared and enquired if Igor was ready for his lunch date with the President. He was indeed ready and the lackey led the way to the lift at the end of the corridor outside his suite; two floors down and they made their way along another corridor floored with beautiful marble, to an ornately carved and gilded door. The lackey opened it, stepped inside the room and announced: "Lord Ashurst sir."

President Orlov was sitting in an easy chair by an enormous fireplace; he immediately stood up, walked to Igor and said – "welcome My Lord, come and join me for an aperitif." They settled in two easy chairs and exchanged pleasantries, during which Orlov once again expressed his personal sorrow at the death of Igor's

father, while at the same time hoping that he and Igor would find a way to be of mutual assistance to each other on a purely personal basis, independent of national and political influences. Igor whole heartedly endorsed this hope and said that this was exactly the way that he preferred to operate. Orlov stood up and while saying that it was now time to eat, also commented that as they had now agreed on the form of their future cooperation, they should, in private, forget titles and use their personal names – Dmitri and Igor. Agreed.

They entered the dining room via a small door, almost hidden amongst the richly decorated walls of the reception room. The decor was in contrast, relatively simple with mahogany floor and furniture and with discreet silver ornamentation. the table was quite long with seating for 18 people. They took their places facing each other in the middle of the table and as if by magic, two very attractive young women entered bring various dishes and placing them on the table. Dmitri spoke:

"I took the liberty of finding out what you would find appetising for a lunchtime snack, and I hope that you find this acceptable."

Igor looked at the dishes; mackerel, caviar, onions, white cabbage, blue stilton, chunks of fresh baked bread and , of course, vodka.

"Absolutely excellent – it just shows that a good intelligence service can serve more than military purposes."

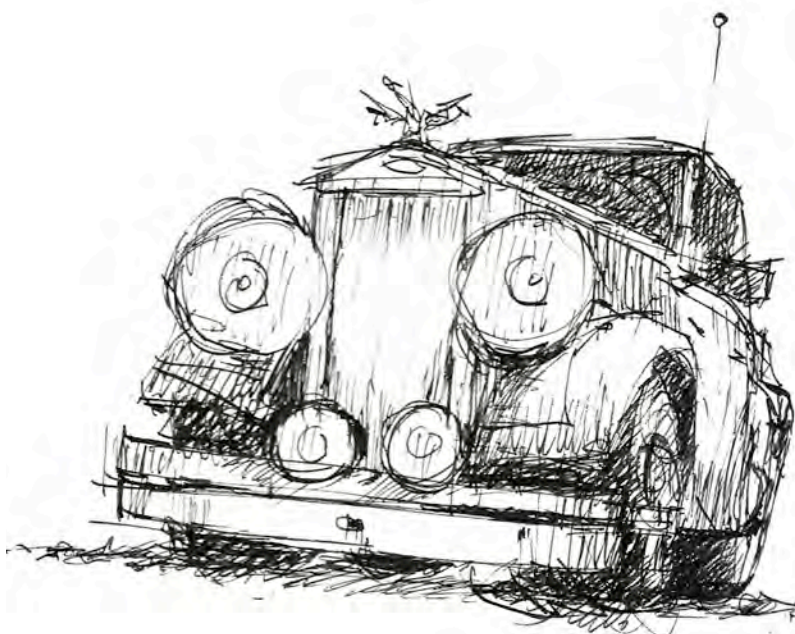
Dmitri grinned and proposed that while they were enjoying their food, he should brief Igor as to the purpose of this visit. He began with the simple statement that he believed himself to be a direct descendant from Czar Alexander the second and the true Prince of Hohenzollen. He had certain documents in his possession which hinted at the relationship, but he did not yet have more definite proof. He was of the opinion that somewhere in the personal archives of the Windsors, or of the deceased Queen Marie of Romania, there must be letters or official documents which would prove his claim to be correct. He stated that although he may well have an excellent intelligence service, he could not use it for this purpose as there were many people with personal and political vested interest in blocking his claim. He stressed that it was not a matter of money, he already had plenty of that; it was a question of national and international prestige and recognition. The task that he wanted Igor to undertake was to find the necessary evidence. If Igor agreed and was successful he would not only be amply rewarded financially, but Dmitri would appoint him as Count of Petrozavodsk in the Karelian Autonomous Republic, just 400 km from St.Petersburg, with an income from all the activities in the surrounding area.

For a moment Igor was silent; not so long ago, Hubert had offered him the Barony of Matlock, now he was being offered the position of a Russian Count. he looked Dmitri straight in the eyes and liked what he saw; he agreed in principle to take on the task, but said he first wanted to study all the documentation that Dmitri currently had and also to contact his own

security staff to gain further information and to set up relevant contacts in Romania. Dmitri was pleased with Igor's answer and said that he looked forward to further mutually beneficial activities. They spent the next two hours studying Dmitri's information and he organised a special pass for Igor which would give him access to all the information sources that that he might find useful and guarantee full cooperation from all officers of state and military personeel.

Dmitri explained that he had other dinner appointments but said that he would provide a car and chauffeur for the evening and suggested a couple of good restaurants in St. Petersburg; he would be travelling overnight to Moscow. He wished Igor success and said that he would wait to hear from him before taking any further action.

The following day, Igor flew back to Manchester where one of his own staff was waiting for him and drove him back to the Hall where he was just in time for a late lunch. While en route to Manchester he had called Andrea and given her his estimated time of arrival in Manchester and true to form she had made all arrangements for him including transport and food. Helen, who was by now accustomed to Igor's tastes had prepared some delicious turkey sandwiches, a small mixed salad and a bottle of his favourite Chardonnay. While enjoying his food, he started to make some definite plans, first he had to talk to his head of security, Sir Justin Hardwick; luckily Justin was in his office in the Hall and made his way to Igor's study where he was brought up to date on events in St.Petersburg. Igor wanted him to gather as much information as possible on the political and security situation in Romania. He also needed a good reliable contact in the Romanian securiy service. Together they decided that Igor should travel there under the guise of a business man looking for support from local commercial interests to broaden the scope of his logistics operations. Justin undertook to find the right people as soon as possible and would provide Igor with an up to date dossier on the situation in Romania. He was secretly pleased to be once more doing the sort of work that he had been doing at the Vienna Embassy, before joining the Ashurst Group.

Igor's wife, Victoria, was away for a few days, staying with her parents, Richard and Elizabeth Cryl, the Earl and Countess of Hyndburn. He sent her an e-mail to say that he was just back from Russia and that he had a new project to organise for the Russian President. He suggested that it would probably be better for her and the children to stay with her parents for a while and that he would join them at Hyndburn as soon as possible. He sent her and the children all his love, with all best wishes for Richard and Elizabeth.

Roger Davis, who was functioning as his General Manager for the whole Ashurst Group, was temporarily away visiting one or two of their group companies, so Igor called Diyari and found him at Hucknall, examining a possible new purchase – a large twin engined helicopter to be used in Africa during construction work on one of their new IMASE projects. Diyari said that he would be back in the Hall for dinner and that Igor could then brief him on the current situation.

Next contact – Caroline; she was pleased to hear from him and they agreed to meet in twenty minutes time in his apartment. As if by agreement or plan, they fell into each other's arms as soon as they met – no need for words. They kissed and caressed each other for a while and then, still without a word, they moved into Igor's bedroom, removed each other's clothes and fell onto his king size bed. Although it was only six weeks since they had last had sex, somewhat secretly, it felt as if it was a

sexual homecoming for both of them; the freedom, the unbridled pleasure, it was just great and they somehow or other managed to climax together.

Caroline whispered: "With Hubert and Penny gone, we are the only two left now and although Eric is quite good in bed, he is always very busy and mentally occupied: with us it is always a pure and deep sensual pleasure."

Igor kissed her fervently while caressing her whole body and within a few minutes they were both ready for another full penetration. He thrust deep inside her and she squirmed with delight. They stayed locked together for a while and then after another glorious climax, relaxed in peace and contentment, before standing under a warm shower.

The old custom of pre-prandial drinks at seven thirty was still honoured and this evening it was Caroline, Justin, Andrea, Diyari, Olga, Eric, Jean Butcher and Igor who sat around in the library to chat and bring each other up to date on the days activities. It was very notable that the 'family feeling' had been retained in spite of all the events of the past few years and Igor was at last feeling comfortable in his position as 'head of family'.

George Evans, now firmly established as Butler and senior member of the household staff entered and announced that dinner would be served in five minutes in the dining hall. The 'family' took their places at the table and Daisy and Elsie, now mature young women, started serving their meal. It was a traditional and simple

meal – roast leg of lamb, boiled and roast potatoes, fresh garden peas, young carrots and a delicious mint sauce. The desert was a mixed fruit trifle, with a generous dash of Benedictine, followed by cream crackers and Roquefort.

Later that evening, Igor called Antony and Ulrike, (Lord and Lady Modbury), saying that he was now engaged in a new project and would like to discuss it with them. They immediately responded with an invitation for him to visit them and it was agreed that he should travel to Modbury Manor on Thursday (3rd April) and stay for a couple of days.

Next day Igor spent some time walking round parts of the estate, visiting the garage and enjoying the feel of sitting in P2 once more while Paul Sykes brought him up to date on the state of the cars in his charge, and finally a business session with Andrea about the state of the administration and the progress of Jean Butcher as her assistant.

He had decided to use his beloved P2 for the trip to Antony and Ulrike and he set off early to be in time for lunch at the Manor. The old Rolls-Royce performed beautifully and he enjoyed every minute of the drive. Antony came out personally to greet him and after a warm handshake led him into his study, saying that Ulrike would be joining them for lunch shortly. He explained that he had not been feeling very well lately and that his doctor was of the opinion that he should take

life very easy and a spend some time in the sun in the south of France; he explained that he had not told Ulrike very much about it and asked Igor to keep it all very confidential. Igor expressed some concern at this news and hoped that his old friend would soon recover his normal jovial self. Before they could talk further, Ulrike entered the room and immediately greeted Igor very warmly before stating that lunch was ready for them on the Rose Terrace. During their lunchtime chatter, Ulrike let it be known that although Antony had not told her very much, she was certain that he was really not in the best of health. Antony told her not to dramatise the situation and that he was considering taking a rest in the south of France. Igor suggested that Antony should first visit Graham White, the general manager of Ashmed and get a second professional opinion and that they must remember that all costs of advice and any subsequent treatment, including rehabilitation, would be met by Ashurst Holding, regardless of amount. After lunch Antony said that he would retire to his room and rest for a while. He suggested that Igor and Ulrike might like to go riding for a while, as it was such fine weather. They all agreed that this was a good idea and just forty minutes later Igor and Ulrike were enjoying a spirited ride over the nearby moorland. The horses were magnificent and Ulrike explained that they had been a gift from Hubert, just before he was killed in that awful air crash in Russia. Their conversation was casual, but Igor was aware of

frequent questioning glances from Ulrike; he did not react, as he considered the current circumstances not suitable for any more intimate contact; however desirable that might be!

The next day, Igor laid out the reason for his visit and explained what help he had necessary in completing his presidential project. Bearing in mind Antony's state of health, it was agreed that he would limit his activities to investigating the possibilities of accessing the Windsor Archives, while Ulrike could travel to Germany to seek information from the German aristocratic sources, via Antony's cousins the Princes of Hesse. She would be responsible for maintaining contact with Igor in Bucharest.

After lunch, Igor and Ulrike played a few games of tennis then Antony joined them and they took a leisurely stroll round the estate with its beautifully laid out gardens; the early blooming plants were just beginning to show their first blooms.

Saturday morning saw Igor once more in P2 en route to the Hall; he stopped at an attractive looking pub in Gloucestershire for a lunch break and arrived home midafternoon. He entered the underground garage via the lift and after parking in his usual spot went to find Paul Sykes to congratulate him on the splendid condition of P2. He discussed his plans for a Rolls-Royce and Bentley lease company and asked Paul if he would be interested in running the new company and leave Jerry Beaver to look after the garage collection at the Hall. When he asked where the company would be based, Igor said that he was free to choose a location in consultation with Diyari and that the only condition was that at least one Bentley and one Royce were always available at the hall garage for his own use. He would be free to select his own mechanics, while Diyari would be responsible for the administrative side of the business. Paul did not have to wait very long before saying 'yes' to the proposal and Igor left the garage for his office in the main building, saying that he would now leave everything in the hands of Paul and Diyari.

The next three weeks were busy; first a visit to Hyndburn, to see his wife Victoria and his two children Hubert and Penelope. They were all pleased to see him, as were Richard and Elizabeth. Igor stayed with them for three days, just enjoying a bit of family life and discussing family business. He told them about his latest project for Orlov and they all agreed that it would be better for everyone if Victoria and the children stayed at Hyndburn for a few weeks longer and Igor had a better idea of where he would be. At least here in Hyndburn they were all family together and Richard and Elizabeth were thoroughly enjoying the presence of their daughter and grand children. In one of their quiet moments together Richard told Igor that he had just received a strange request from Antony, for any information that he might have about the possible whereabouts of historical family documents relating to the old Dukes of Edinburgh and their descendents. Igor had to laugh – Antony was certainly quick off the mark with his new task!! He explained to Richard what he had asked Antony to do,

in relation to his new project: he also told him a little of Antony's health problems and asked him to help as much as possible. Now it all made a little more sense and Richard immediately agreed to 'tap' into his 'network' to try and gather more information – he would inform Igor directly and immediately when he discovered anything of relevance. Victoria and Igor had enjoyed their nights together and although the sex was not wild, it was certainly very satisfying and further strengthened their marital bond. Even at this early stage, the traditional aristocratic family relationship was beginning to take form.

During the period after Hubert's death, when Igor was busy reorganising his life, Caroline had suggested that they should renovate the old stables and buy a few good horses for their pleasure. That they had done with great enthusiasm and now she suggested that it would be both fun and relaxing to take their favourite horses out for a run. While riding, Igor asked if she would include Olga in the IMASE organisation so that together with Elizabeth the three of them could keep everything in order while he was occupied with his new activities. He assured her that one of his prime objectives was still to provide practical and especially financial support for the IMASE activities. She laughed and told him not to become too serious about life, while promising that if he came to her room tonight she would demonstrate the unfailing support that she could, and would provide! He gladly accepted the invitation, while assuring her that he had never doubted her support. They returned to the Hall and went to their rooms to rest and prepare for dinner.

The dinner was, of course, excellent and later seated in the library, Igor and Diyari discussed logistics and the new lease company. Diyari confirmed that with the new financial freedom given by Igor, everything was going fine; they now had a fleet of aircraft which would enable them to operate anywhere in the world at very short notice. With regards to the RR and Bentley lease company he already had a potential customer list of fifteen people! Igor was delighted but told Diyari that he personally wanted a Bentley Arnage "T" with twin Garrett turbos, all the available options and finished in 'Midnight Blue', as soon as possible.

Since his discussion with the Russian president, Igor had been thinking of possible ways to increase the level of trading between GPL and Russia and had come to the conclusion that the most profitable route would be for GPL to provide Dmitri with RR Public Power Packets. He quickly scanned the relevant financial reports for the last two years to confirm the overall level of profitability for GPL. The figures were very encouraging; 10% return on capital investment, after tax and payment of subsidy to IMASE. If he could persuade Dmitri to sign a contract for GPL to cover the great majority of towns in Russia, the income would be enormous!

First things first! He had to find the evidence of Dmitri's lineage !!

Then he remembered Caroline's invitation and decided to take a long shower before going to her room. When he entered, he found her reading a magazine, laying on her

bed, completely naked. She looked up, smiled at him and said: "So my Lord, you have come to find some support, I think that I can manage just a little." They both laughed and throwing his bathrobe to the ground Igor took up the pose of an old man shuffling his way to her bed; when only a few feet away, he sprang into action and leapt upon her. She matched his verve and for a while they wrestled with each other until they were totally entwined and impatient to enjoy the moment of ecstasy of him moving hard inside her; it did not take long and they spent the next half hour totally enjoying each other.

From Igor, "That was indeed a splendid example of support. I shall have to make more frequent use of it."

"Always at your service, My Lord."

Next day, Eric visited the Hall and after apologising for not calling earlier, excitedly told Igor that he now believed that they had made a serious breakthrough in the analysis of DNA structures relevant to abnormal behavioral patterns, not related to disease, in human beings. They had carried out some tests on somatic cells with very promising results, but due to social/medical resistance had not yet had a chance to evaluate their process with germ line cells. So far the method of using a virus carrier for the correctional DNA had proved quite effective, but one of his colleagues was busy with developing an alternative method where the DNA could be targeted directly to the appropriate cell; it was all very preliminary work, but theoretically possible. Igor was delighted with both the progress and enthusiasm of Eric and told him to keep up the good work and not to hesitate to obtain any material or help that he thought might be useful – money was not a problem; the only warning from Igor was that there should be total secrecy at this stage and that if Eric had any doubts over security, then he should immediately contact Justin who had full authority to take whatever measures he considered necessary.

Just after his meeting with Eric, Igor had a call from Ulrike. She said that Antony was actually feeling better now that he had a specific goal to aim for and that he was busy tapping his extensive social network for tips on how to gain access to the Windsor archives. For herself, she had made preliminary contacts in Germany and was planning to travel to Frankfurt to make her first contact with Antony's cousins, in the coming few days. All very positive news, made even more so when she commented that when she did have something to communicate to Igor she thought that it would be best to visit him in Bucharest to discuss it with him personally. It goes without saying, that Igor found it also a very good idea and gave Ulrike some alternative numbers and mail addresses where she could reach him, but emphasised that they were all unciphered so to be very circumspect with the content of the text.

He spent the next two hours in his gym and sauna and, after an excellent dinner from Helen and a typical 'family' chat in the library, he retired to his room for a good night's rest. Next morning, Justin came to him in his study and informed him that he had now established a

good and reliable contact in the intelligence department of the Romanian Ministry of the Interior ; his name was Carol Lazar and if Igor would contact him (on the number given), with his date and time of arrival, he would make all the necessary security arrangements for his landing and hangarage at the international airport in Bucharest. Justin said that he would also inform Carol of Igor's hotel as soon as Andrea had made the booking.

With all this arranged, Igor decided to pay another quick visit to Victoria and his children before starting on his travels. The visit lasted three days and everyone enjoyed the renewed contact during which they visited friends of Richard and Elizabeth, played tennis and went horse riding; all very 'English' country life. After a brief stop over at the Hall, Igor eventually lifted off, en route for Bucharest on the morning of Friday, 25th April. Andrea had booked a suite for him at the Athenee Palace Hilton, in the name of Baron Pavlov and Justin had arranged that Carol would meet him at Bucharest International Airport. Additionally, Justin had found a local Romanian business man, Andrei Braga, who owned a company with aspirations for international expansion and who could possibly be an advantageous associate for Igor in his cover as owner of an international logistics company. By good fortune, Andrei was a great Romanian patriot and well versed in Romanian history.

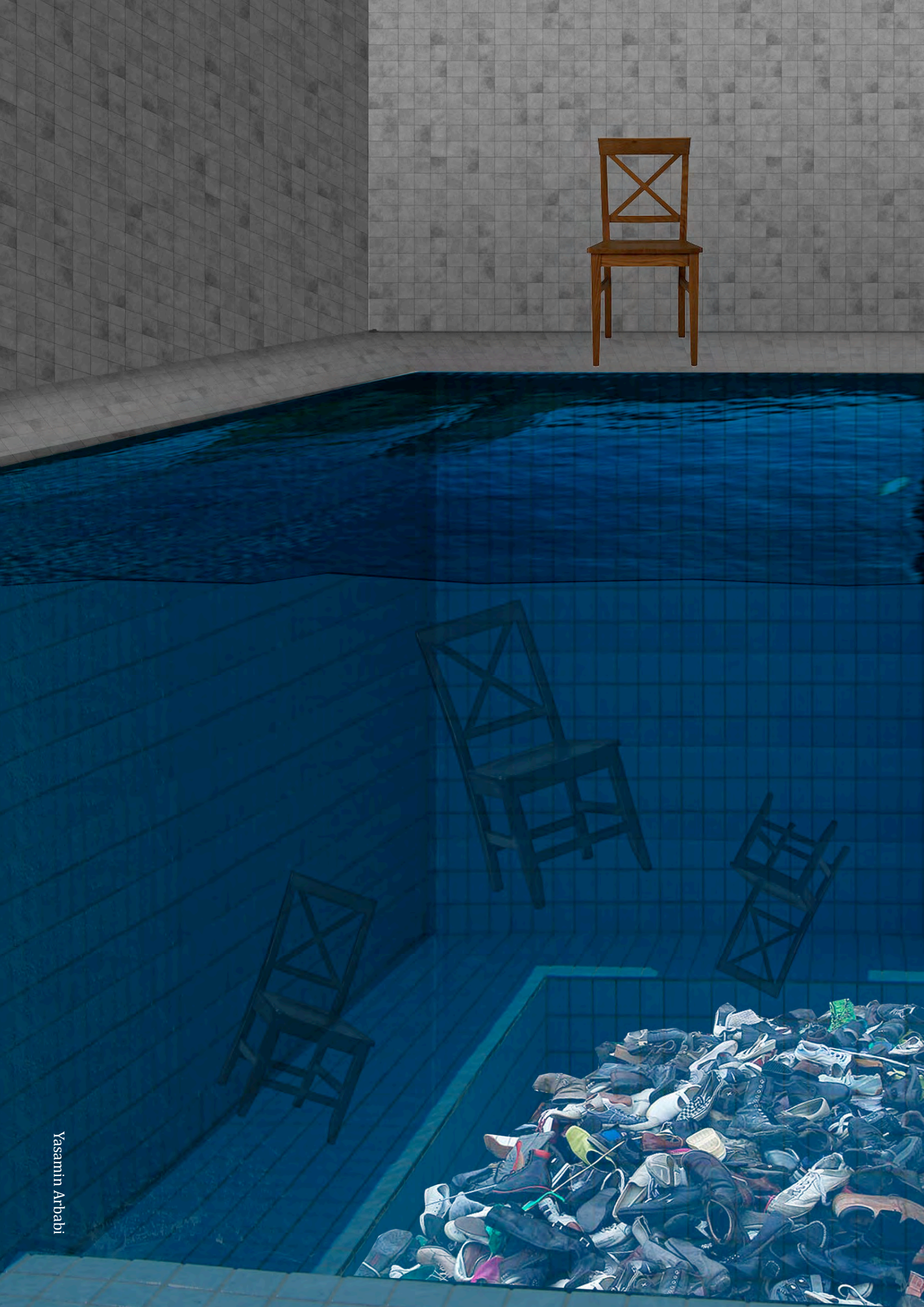

The Swimming Pool

It is time to go back again to where it is now called home. I have packed my suitcase but can't find my shoes. I have looked for them everywhere but they don't seem to exist. Mother is walking around, Hoovering, and dusting the furniture. She looks anxious and irritated. 'Have you seen my shoes?' I ask. She always had this power of finding missing stuff at home, no matter whom they belonged to or what they were: cloths, ID cards, university papers, books, even CDs. She pointed towards the chair. 'Yes, there they are! Under the chair' I felt relieved. How come I could not see them after all the search, I thought to myself.

I get closer to the chair. 'But these are not mine. They are men's shoes.' I tell her as I start searching again desperately. Grandfather is standing in front of me by the swimming pool. The pool is deep and unwelcoming, filled with dark, cold water. Grandfather takes me in his arms. He looks well and healthy. 'I will always be here for you.' He whispers in my ears. I feel a happy sensation inside me but it's too fragile to be trusted. What if this is not real, I think to myself. I try to focus on him and feel him in my arms. Soon this delicate happiness grows into anxiety.

From behind Grandfather, I see mother diving in the pool in search of my shoes. Shoes are not that important. I don't want her to look for my shoes in that dark, deep water. These thoughts swirl in my head and prevent me from hearing my Grandfather any longer. She comes out of the pool and gets close with a pair of shoes in her hand. I look at the pair with confusion. 'These are not my shoes and ... the shoes don't even match.' I look away from her. Grandfather is still here, sitting on a chair by the pool looking towards us. Maybe this is real and he will always be here.

Chinese whisper*

Godfried Welschap rookte een zelfgedraaide sigaret. Een tuitje; dun aan het mondstuk, wijduitlopend aan het smeulende einde. Door een dingedraaid mondstuk kwam naar zijn beleving minder nicotine naar binnen, hoewel het natuurlijk de bedoeling was de juiste dosis te inhaleren. Godfried Welschap, boekhandelaar met een voorliefde voor Duitsers, Fransen en Russen, rookte als hij onder soortgenoten was. Niet enkel voor meditatieve gezelligheid. Hij rookte uit nostalgie. Zijn Ware leven, en niet alleen in de klassieke literatuur, was met Irina begonnen. Uit Moskou. Irina rook. Ze rookte. Ze zong. Ze beminde. Ze las Tolstoj, Gontsjarov, Dostojewski, Gogol. Ze droeg het parfum van rozen. Ze rook naar wilde amandelen. Ze was een wilde roos. Ze rook naar zichzelf. Irina Medvedeva was in de bloei van haar leven. Zo had ze zichzelf verkocht op internet. Er was geen woord van gelogen. De tweelingdochters van het boekhandelsechtpaar – Irina en Nina, beiden negen jaar – waren geslaagde kopieën van hun moeder. Heftig, zachtmoedig, met slavisch temperament. Tweetalig.

Naast boekenverkoper Godfried Welschap, met uitzicht op de opengeslagen kofferbak van een zwarte mercedes, trok Ferdinand Schalmeier aan een cigarillo; een lange dunne spriet van Havaanse tabak. Met tussenpozen blies de zestiger grijsblauwe rook rechtstandig naar boven; zijn hoofd in zijn nek, onderlip naar voren. Ferdinand Schalmeier, verre nazaat van protestgeneraties uit vorige eeuwen – naar verluidt ging zijn oorsprong tot voorbij de watergeuzen – groothandelde in boeken. Literatuur; om zijn handelswaar nauwkeuriger aan te duiden. Wereldliteratuur. Ferdinand Schalmeier was uitgever en vertegenwoordiger in de ouderwetse betekenis van het woord; een man met een vriendelijk hart. Hij zorgde voor verspreiding van Russen, Fransen, Britten, Amerikanen, Portugezen en Spanjaarden in moedertaal en in vertaling. De handelsreiziger had een voorkeur voor winnaars van de Nobelprijs, maar ook mindere goden sleet hij aan boekhandelaren. Ferdinand Schalmeier was de onmisbare schakel tussen auteurs, vormgevers, drukkers en boekwinkeliers. Net als Godfried Welschap rookte ook Ferdinand Schalmeier het liefst in gelijkgestemd gezelschap. Hij rookte over zijn longen. Niet uit heimwee; eerder uit te vroeg aangebrachte gewoonte. Meer dan vijftig jaar had Ferdinand Schalmeier gerookt, de slot-etappe mocht wat de uitgever betrof ook in rook opgaan. Witte rook leek hem een passende afsluiting van een geleefd leven. Een waardeoordeel over zijn wederwaardigheden in het ondermaanse liet hij aan schrijvers over. Ferdinand Schalmeier was niet levensmoe. Hij was niet van de generatie van terugblikken, evalueren en opnieuw beginnen, sterker nog; hij had een grondige hekel aan reflectie. Ferdinand Schalmeier had zijn eigen roman nog niet uit. Hij liet zich graag verrassen door de afloop. Als hij een boek ter hand nam, keek hij nooit op de laatste pagina om de afloop te kennen. Eigenlijk was hij niet van “het lezen”.

Ferdinand Schalmeier was van het praten, van de voordracht, van de causerie met een hoog blufgehalte.

Hij was van de tijd dat gesprekken en voordrachten niet terug waren te zien op YouTube. Hij was van de tijd dat vooroordelen en “foute” uitspraken zonder tegenwicht over tafel konden gaan. Niet dat hij discrimineerde, andere culturen verachtte of wilde wegzetten als primitief en onbeschaafd. Allerm minst; de handelsreiziger hield ervan zichzelf allerlei beweringen te horen doen om ze vervolgens af te doen als gedachtenoefening, hersenspinsel, spontane opwelling. En wat hij vol overgave had beweerd verwierp hij de volgende dag, het volgende uur soms al, met evenveel vuur als de gloed in zijn cigarillo. “Als ik dat heb beweerd, heb ik gelogen.”

Ferdinand Schalmeier maakte van zijn hart geen moordkuil. Hij was nooit in therapie geweest.

Nog een jaar, dan zou hij beginnen de boeken die hij met verve in de markt had gezet tot zich te nemen. Eindelijk tijd om te lezen. Echt te lezen en niet langer af te gaan op de kennis en ervaringen van zijn Shareen. Shareen Sjerpovna. Na een eerder huwelijk dat uit zijn herinnering was verdwenen, had Ferdinand Schalmeier de Russin veroverd; andersom natuurlijk. Voor de hoogleraar slavische literatuur en letterkunde was het huwelijk de kortste weg geweest naar een permanente verblijfsvergunning. Het leeftijdsverschil – Shareen was twintig jaar jonger dan Ferdinand – was overkomelijk. Ze sliepen beiden al vijftien jaar kinderloos in hetzelfde bed. Lits jumeaux. Shareen was binnen een jaar na de voltrekking van het wettige huwelijk opnieuw door de burgemeester in de bloemen gezet tijdens de inburgeringsceremonie: ze was Nederlandse met een Russisch paspoort. Op de dag van de ceremonie was Ferdinand Schalmeier geheel onverwacht met een kleurig lintje gedecoreerd. In de koning een welbehagen. Ook het koningshuis had banden met tsaristische Slaven.

De boekverkoper en de uitgever hadden beiden hun lot in de schoot van een Russin gelegd, zij het niet dezelfde. Blonde vrouwen met blauwe ogen, met, zoals dat heette: voldoende vlees om de botten. De slavische warmte van “kolchoze-vrouwen” schiep een band tussen middenstander en hofleverancier. De ander kon niet zonder de een.

Godfried Welschap had nog niet de leeftijd bereikt om ver in de toekomst te kijken. De boekverkoper was eind dertig. Twee kinderen in de pré-puberteit en een liefhebbende, zij het dominante, potige vrouw met een voorliefde voor koolsoep (borsjt, борщ). In gezelschap noemde Godfried Welschap zich veertiger, als dat voor de handel beter uitkwam. Erudiet, belezen, gepokt in de klassieken en gemazeld in Proust, Joyce, Marquez en Pessoa; om veelgevraagde groten te noemen die zelden door klanten werden gelezen. Het was in het boekenvak heel gemakkelijk om deskundig over te komen; als het om literatuur ging. Recensies lezen en de flapteksten in eigen woorden navertellen. Zonodig op internet de hoogtepunten bijeenprokkelen; en de dieptepunten. Een standaardmethode was: in licht gewijzigde variant herhalen wat de klant vroeg en ondertussen de tekst op de achterkant van het boek lezen.

Godfried Welschap haalde de omzet uit chick lit

(alweer achterhaald en in de ramsj), uit biografieën van tv-persoonlijkheden (door geestenschrijvers in elkaar geflanst), uit Krimi's, boeken bij netflixseries, uit sportboeken, uit kook- en afslankboeken en uit regionale uitgaven over dorpskerken, brinken, schaapskooien en fiets- en wandelroutes voor elektrisch recreërende senioren. Literatuur was voor liefhebbers, voor ouderen met een destijds gedegen schoolopleiding – HBS –, zoals zijn gescheiden ouders. Vader en moeder hadden geen afstand willen doen van hun boeken. Ze hadden elk bij hun zoon nieuw gekocht wat naar de ex was meeverhuisd. Kort na de scheiding was zijn vader aan een hartstilstand overleden. Vader's boeken waren nog niet uitgepakt en nog voor de crematie naar de winkel verhuisd; nieuw en gebruikt, zonder bonnetjes. Linea recta.

Cynisme was Godfried Welschap vreemd. Hij nam klanten zoals ze zich aandienden. Hij stond – zoals dat heet – positief in het leven; een levenshouding voorbehouden aan optimisten van nature en aan gelauwerden in de universiteit van het leven. Wie voldoende sores had meegemaakt werd naar zijn inzicht – deels ontleend aan filosofen in zijn winkel – vanzelf optimist. Alle andere levenshoudingen leidden naar niets. Al leidde elke levenshouding uiteindelijk tot niets.

Het waren deze en andere beslommingen die op de achtergrond meezongen in het op het eerste gehoor oppervlakkige gesprek tussen de middelbare boekverkoper en de senior uitgever. Een uitgever die zelf nog nooit een boek had geschreven, maar wel alles van auteurs wist te vertellen. De uitgever was van het uitgesproken woord. Ferdinand Schalmeier was een verhalenverteller met de badinerende en humoristische toonzetting van een praatjesmaker. Alsof hij thuis niets te vertellen had. Dat was ook zo. Thuis deed Shareen Sjerpovna haar woord. Als zijn Russin zweeg, wist Ferdinand Schalmeier dat van hem hetzelfde werd verwacht. Ze had hem wodka leren drinken.

De laatste bezoekers van de lezing van Ferdinand Schalmeier verlieten de bibliotheek. De lezers gingen op weg naar huis zonder leenboeken. De uitleen was tijdens de lezing over schrijvers-die-ertoe-deden gesloten geweest. De toehoorders gingen naar huis met een hoofd vol anekdotes over beroemde en vergeten schrijvers.

Aan de overkant van de straat stonden tientallen schapen op willekeurige plaatsen op de vallende avond te wachten. Vol in de vacht. Schoonebekers met witte wol, Coburger Fuchs met roodbruine haren. Aan de verre kant Romanovs; uit Rusland zoals het informatiebord meedeelde. – Een uiterst vruchtbaar ras dat erom bekend staat met gemak meerlingen groot te brengen. – Bij elkaar in de hoek van het grasveld stonden vijf Solognote schapen – de Franse versie van de voskoppige heideschapen met kastanjebruine haren. Per ooi 1,7 lammeren met een zeer goede melkproductie en snel groeiende lammeren. – Het schaapscheerseizoen was nog niet aangebroken.

In de beslotenheid van het dorp was nauwelijks wind voelbaar. De schapen kenden geen noodzaak om de kont

naar de windrichting te keren. Tientallen ooiën met vale restanten van groen, blauw en rood paringsvet op de wol boven de staart graasden in willekeurig patroon. Lammetjes. De eerste aaibare lammetjes van het seizoen dartelden; en dartelden ook weer niet. In de krant was al melding gemaakt van de natuurgebeving voor het komende weekend: lammetjes aaien voor jong en voor oud. Vanaf drie uur in de dorpsweide. Vooruitgang was onontkoombaar, ook in het authentieke dorp met supermarkt, kapsalon, keurslager, bakkerij Ons Belang, een hertenkampje annex kinderboerderij met een meent.

‘Heb je de gebeurtenissen van die anekdotes zelf meegemaakt?’ vroeg Godfried Welschap aan de uitgever.

Ferdinand Schalmeier wist hoe hij publiek kon bescapen. De eerste indruk was de beste. Als hij een lezing hield, voor Vrouwen van Nu, voor literatuurclubs, voor lezerskringen, voor studenten literatuurwetenschappen, voor boekhandelaren, het maakte niet uit wie luisterde, zorgde hij voor een afwijkende outfit. Stetson hoed, een strakke loden jas met koperen knopen in haute profiel voorzien van scheepsankertjes. Glimmende felrode schoenen met rode veters – hij had ook een blauw paar met gele veters – om zijn speciale positie te benadrukken. Lef en uitzonderlijkheid. Hij straalde uit: ik ben een van jullie, maar vooral ook niet. Ferdinand Schalmeier wekte verwachtingen met zijn uiterlijk en met zijn gegarandeerde kwinkslag. Een jaar voor het pensioen had hij niets te verliezen.

Ferdinand Schalmeier was niet bang. Hij was nooit bang geweest; met dank aan zijn Shareen die hem uit *de Fatalist* van Lermontov had voorgelezen: “Iets ergers dan de dood kan er niet gebeuren.” Als het erop aankwam was Ferdinand Schalmeier enkel bang voor Shareen Sjerpovna. Zijn outfit had hij aan haar te danken. Niet enkel zijn kleding en zijn kapsel.

‘Ik kwam op bezoek bij een oude schrijfster,’ had Ferdinand Schalmeier met de juiste intonatie gezegd. Hij was, langzaam als een schoolmeester met één hand in zijn broekzak, voor de eerste rij langsgelopen. ‘Ze had een inmiddels vergeten bestseller geschreven. Het leek mij tijd om het boek, *Vogels zonder nesten*, een tweede leven te geven. Ik belde aan op driehoog. Ze deed open voor ik de bel had losgelaten. Witte blouse met pofmouwen, blauwe plooirok, grijsbruine kousen, ongekamd golvend zwartgeverfd haar, hoornen bril, pretogen, perkamenten gezicht met spinnenwebpatroon. Slordig gestifte lippen. Kortom een gekrompen, maar zelfverzekerd besje. In de zeventig was ze.’ Ferdinand Schalmeier had zijn handen en armen gebruikt om de schrijfster beeldend neer te zetten. ‘Ze droeg een parfum dat ik niet direct thuis kon brengen. Ik ben geen kenner,’ had Ferdinand Schalmeier schalks opgemerkt, ‘maar ik herkende al snel de fles Stolichnaya wodka. De oorsprong van het parfum.’ Ferdinand Schalmeier inhaleerde diep. ‘Voor ik goed en wel kon gaan zitten had ik een glas wodka in mijn hand. We proostten. “Mijn lichaam zegt ja,” zei ze. Het besje pakte mijn arm vast.’ De uitgever kneep met zijn

rechterhand in zijn linkerbovenarm. De zoen liet hij in het dorpse gezelschap achterwege.

–Bij een lezing voor mannen onder elkaar wijzigde Ferdinand Schalmeier de anekdote in: “Mijn huid zegt ja tegen je,” zei ze.’ om af te sluiten met: ‘Mijn voorhuid aarzelde / zei: nee / verraste me / kromp / strekte zich.’ Al naargelang hij de mannenbroeders inschatte. Vooral bij liberale literair analfabeten uit bank- en verzekeringswezen was dit onderdeel een hoogtepunt.–

‘De overleden echtgenoot van de schrijfster was schilder geweest,’ ging hij verder. ‘De schrijfster vroeg me het zelfportret van haar overleden man op te hangen. Statige man, beetje rood hoofd. Geelbruine snor en bakkebaarden in craquelé olieverf. Geslaagde schilder leek me. Er stak al een spijker uit de muur. Ik stond niet meer heel stevig op mijn voeten, zoals u zult begrijpen.’

Hij had met zijn hand een drinkbeweging gemaakt. De toehoorders hadden zich in het verhaal mee laten slepen – iedereen kende wel een overleden schilder. Drankzucht onder schrijvers was weinigen vreemd. De boekenliefhebbers begrepen ook zonder uitleg wat begrepen moest worden. Immers; was begrip zonder uitleg niet het wezen van literatuur?

‘Ik hield het doek aan de lijst vast en rekte omhoog naar de spijker,’ was Ferdinand Schalmeier verder gegaan. ‘Helaas. Ik viel van de wankelkeukenstoel. De spijker schoot vanaf de achterkant door het doek.’ En na een korte pauze voor het oh-effect. ‘Precies door het linkeroog van haar man.’ Er volgden een luchtgrijpend armgebaar voor zijn hoofd langs en een halve draai met zijn bovenlichaam, zodat de verteller het publiek kort de rug toekeerde.

‘Maar,’ had Ferdinand Schalmeier gezegd. ‘Maar ik kreeg applaus van mijn schrijfster. “Eindelijk gerechtigheid,” zei ze.’ Het was aan de toehoorders om invulling te geven aan die gerechtigheid. Ferdinand Schalmeier nam zijn kin tussen duim en wijsvinger. ‘Plots realiseerde ik me dat ik die scène in een van haar korte verhalen had gelezen. Blijkbaar had ik gedaan wat ze zelf niet had gedurfd.’

Ferdinand Schalmeier had heftig geknikt. Hij had afgesloten met: ‘De fles Stolichnaya was inmiddels leeg. Het contract voor heruitgave van *Vogels zonder Nesten* tekende ze, hoewel ik een vreemdeling voor haar was, diezelfde dag nog in een café te Heeg.’

Natuurlijk was fondsverkoper Ferdinand Schalmeier liever bestsellerauteur geworden dan uitgever van romans en verhalen van anderen. Het liefst was hij begenadigd en beroemd schrijver geweest. Uitzicht op de Nobelprijs voor literatuur was voor hem te hoog gegrepen, maar dat had niets afgedaan aan zijn ambities. Afhankelijk van de toehoorder vertelde hij dat zijn eerste manuscript – uit de tijd van vóór de kopieermachines – zoek was geraakt, te elitair was geweest, te weinig of teveel obligate lijfelijkheid en zinloos geweld bevatte, te puberaal was, of enkel geschikt was voor een te kleine doelgroep. Kortom: zijn gelaagde werk paste niet in het fonds van gerenommeerde uitgevers als Cossee, om een

willekeurige te noemen. Uitgave in eigen beheer was hem te min geweest.

Ferdinand Schalmeier had de werkelijkheid naar zijn hand gezet. Shareen Sjerpovna had zijn roman in bed hardop voorgelezen en elke bladzijde versnipperd voor ze aan de volgende was begonnen. Ze had niet hoeven zeggen dat ze een roman over hun fysieke liefdesleven niet pruimde. Ferdinand Schalmeier kon kiezen: het boek of Shareen Sjerpovna. Beter nog: Shareen Sjerpovna had de keuze voor hem gemaakt. Hoe vaak ze de lichamelijke liefde bedreven hoefde van de hoogleraar Slavische taal- en letterkunde geen publiek geheim te worden. Na haar oprechte en troostende opmerking: “De schrijver is beter dan het boek.” had Ferdinand Schalmeier voorgoed afgezien van een literaire loopbaan.

In de open kofferbak van de zwarte mercedes stonden dozen met boeken uit de *Wakkere Gaper*, de boekwinkel van Godfried Welschap. De handelsreiziger was eerder op de dag voorgereden en had de dozen ingeladen. De *Wakkere Gaper* was een pijpenla aan de rand van het centrum van de nabije grootstad. De winkel was gevestigd in een voormalige apotheek. De houten gaper hing boven de voordeur. Het boek als medicijn om wakker te blijven en om in slaap te vallen. Het boek als Haarlemmerolie.

Alle titels uit de voordracht van de uitgever waren in de bibliotheek uitgestald geweest. Enkel de boeken van de anekdotes waren verkocht, en de stapel goedkope pockets voor wie niet zonder aankoop de bibliotheek wilde verlaten.

Godfried Welschap leek de kofferdeksel te willen sluiten, maar een onbekende hand hield hem tegen. Hij wilde langer in het gezelschap van de uitgever verkeren, alsof de roem en de ervaring van zijn leverancier in hem zouden overvloeien. Ferdinand Schalmeier had zijn vader kunnen zijn, dacht Godfried Welschap. We delen eenzelfde passie. We delen...

Godfried Welschap wist niet wat hij deelde met Ferdinand Schalmeier. Minder misschien dan de gedeelde saamhorigheid van de schapen in de dorpsweide. De schapen stonden in een rij bij de afrastering. Ze hadden de McCormick horen aankomen met Anna Pavlov achter het stuur en schapenbrokken in de laadbak.

Schapen tellen, had zijn moeder gezegd. Tel schaapjes als je niet kunt slapen. Godfried Welschap had geen schapen geteld. Hij had duizenden malen met ogen dicht en aanvankelijk in kennelijke staat van opwindende zwijgend herhaald: mit, nach, nebst, samt, bei, seit, von, zu, zuwider, entgegen, außer, aus, gemäß, gegenüber. De derde naamval. Zijn dierlijke passie voor zijn minnares – lerares Duits – was pas voorbijgegaan na de verovering van Irina Medvedeva. Háár verovering. De russische taal kende zes naamvallen en veel minder infantiele hartstochten. Blödsinn, dat was het geweest, en geilheid.

‘Die boottocht, vertel je dat vaak?’

Na de pauze had Ferdinand Schalmeier verteld van de boottocht op een zonnige en bijna windstille dag. De uitgever, incognito, gekleed in zomers khaki en zonnebril,

had tegen de leuning van de schoener geleund. Hij was in gezelschap van een jonge Duitse vrouw met aspiraties voor een loopbaan als schrijfster van korte verhalen; en later van een levensroman over Spätgeburt waarin der Krieg geen rol zou spelen.

Ferdinant Schalmeier had zich niet bekend gemaakt. Hij was onder de invloed van haar lichtbruine tinten, van haar donker haar en van haar tongval. Zo had hij dat aan het publiek gemeld. Het was hem vergeven. De jaren waren voorbijgegaan en oude mannen kunnen zonder al te veel medelijden of verontwaardiging over mooie jonge vrouwen praten. Ook over mooie intelligente en ambitieuze jonge vrouwen. Ach, en zijn kennis van Duitse grammatica was blijven steken bij *durch, für, ohne, um, bis, gegen, entlang*.

een amoureuus avontuur met een uitgever, maar, om kort te gaan: het was geen literatuur. Sex is zelden literatuur.'

Godfried Welschap had in openhartige bui verteld van zijn vakantieliefde op Borkum. De uitgever had zijn verhaal veranderd, aangedikt, geromantiseerd en als inleiding gebruikt op de Russische Bibliotheek. Handel kende geen grenzen en geen moraal. Erst kommt das Fressen, und dann kommt die Moral. Brecht had het al gezegd.

Godfried Welschap had al eerder ontdekt dat sex geen literatuur is. Hij had een lijst met acht schrijvers, meer schrijvers had hij niet nodig. Acht groten met een zinnige boodschap voor lezers. Ontregelend, onthullend, verrassend, provocerend, onderhoudend, belerend,

'We hingen samen ruggelings tegen de reling,' had hij gezegd, 'en door een plotselinge windvlaag, of door een onverhoedse draai van de schoener was de schrijfster overboord geslagen. 'Zonder mezelf op de borst te willen kloppen,' had Ferdinant Schalmeier gezegd, terwijl zijn rechtervuist de zeemansknopen van zijn loden jas pijnigde, 'liet ik me achterover in *das Wattenmeer* vallen.' Hij wachtte en liet de stilte duren.

'Ze kon zwemmen.' Hij grijnsde. 'Ik ook.' En na een korte pauze. 'Ik mag u wel bekennen. Het voelde alsof ik haar had gered.'

Ferdinant Schalmeier had stappen achteruit gezet, zijn linkerhand naar zijn voorhoofd gebracht, fronsrimpels getrokken en bedachtzaam naar boven gekeken. 'Een maand later kreeg ik van deze Fraulein een brief.' Hij had met zijn hoofd enkele malen geknikt, zijn lippen strak getrokken en gezegd: 'Het was een mooi kort verhaal over haar redding, over een gemaskerd bal op het eiland, over geesteszieken, over lesbiënnes en over

uitnodigend. Grote schrijvers voor een klein publiek dat moeite wilde doen om een ander te begrijpen. James Joyce, Robert Musil, Thomas Mann, François Rabelais, Michel de Montaigne, Paul Valéry en Tomas Tranströmer als dichter. Misschien dat Marcel Proust ook bij de groten hoorde en misschien ook Garcia Marquez, maar Godfried Welschap had acht schrijver genoeg gevonden. Acht, meer heeft een mens niet nodig. In een doos in de kofferbak had hij van elk van die schrijvers een boek; voor als iemand ernaar zou vragen.

'Een toegift,' had Ferdinant Schalmeier gezegd. 'Ubent een aandachtig publiek geweest. Ik geef u graag een toegift.' De handelsreiziger had de fles wijn in feestverpakking al zien staan; naast een bos tulpen, een boek in goudpapier en een envelop met twee bankbiljetten. De klok gaf aan dat de spreektijd was overschreden.

'Ik was qualita qua op een begrafenis van een regionaal beroemd schrijver, van wie ik uit piëteit de naam nu

niet zal noemen. De titel van zijn laatste boek had met drielingen te maken. De familie had een spreekster ingehuurd om tijdens de plechtigheid het leven en werk van de overledene te memoreren. Heel terecht voor een man van verdienste. Het was een biografie zoals die ook in zaterdagbijlagen veelvuldig voorkomt. U kent dat wel.' Het publiek kende dat wel. De meeste toehoorders hadden al zicht op de laatste toespraak; zonder moeite zouden ze de toespraak bij hun eigen crematie of teraardebestelling kunnen dicteren.

'Ik hoorde een paar vervelende eigenaardigheden en een lange lijst met positieve zaken. De overledene hield meer van schrijven dan van lezen. U mag dat een cliché noemen. Bij de meesten van ons is dat omgekeerd.

De schrijver had te weinig lezers voor zijn interessant werk. U mag dat een cliché noemen.

De schrijver had een boeiend oeuvre nagelaten. U mag dat een cliché noemen.'

Ferdinant Schalmeier was naar voren gestapt om bijna tussen zijn toehoorders terecht te komen. 'Ik was erop gekleed,' had hij gezegd. 'Niet in loden jas,' hand als de keizer tussen de overslag, 'maar in stemmig grijs. Ik stond naast de weduwe, als laatste van de laatste eerbewijzers. We spraken over boeken en over de laatste dagen van de schrijver. Ik zag door een kier dat de kist met het lichaam van de ons ontvallene nog in de aula stond. Komt de spreekster die tijdens de plechtigheid de overledene recht heeft gedaan bij ons staan. Nee, ze zei niet: "Nogmaals gecondoleerd." en ze zei ook niet: "Sterkte met dit verlies en tot ziens." Ferdinant Schalmeier had op professionele wijze geaarzeld en met lichtverhoogde stem gezegd: "Kunt U mij straks 350,00 Euro's betalen voor de toespraak? Zwart graag."

De handelsreiziger had zijn vochtige lippen op elkaar geknepen, licht gefronsd, een buiging gemaakt en een stap teruggezet.

'Hartelijk dank voor uw aandacht.'

'Chinese whisper,' zegt Ferdinant Schalmeier. 'Noem het Chinese whisper. Je kent dat wel. Vertel een verhaal aan een ander, die ander vertelt het verder en na een tiental tussenstappen is het verhaal veranderd. Niemand weet nog wat de oorspronkelijke boodschap was en niemand weet nog wie de bron van het verhaal is.' Uit de jaszak van zijn overjas haalt hij de doos met cigarillo's. De handelsreiziger opent de doos. Nog twee cigarillo's. Hij steekt de doos naar voren. Godfried Welschap richt zijn hoofd kort op, draait zijn ogen naar de uitgever en reikt naar de cigarillo. Ferdinant Schalmeier pakt de laatste uit de doos en laat de lege doos als een prop in de kofferbak glijden.

'Does it travel?' zegt de handelsreiziger terwijl hij een lucifer afstrijkt. Vuur. Vuur komt voor hem van een lucifer, een strijkstok, een zwavelstrijkstok. Hij steekt zijn cigarillo tussen zijn lippen en houdt de brandende lucifer in de kom van zijn handen. De lucifer dooft. Godfried Welschap houdt de punt van zijn cigarillo tegen de gloeiende punt van de cigarillo van de handelsreiziger. Godfried Welschap zuigt vuur in zijn tabak, ontbrandt zijn sigaartje, neemt een teug tot diep in zijn longblaasjes.

'Does it travel?' herhaalt Ferdinant Schalmeier. 'Gaaf een verhaal van de ene verstaander naar de andere verstaander? Begrijpt een lezer of luisteraar wat de ander heeft te zeggen? Ik heb er mijn beroep van gemaakt. Ik word er voor betaald om verhalen verder te vertellen. Nergens staat dat ik me moet beperken tot het geschreven en gedrukte woord. Nergens staat dat ik moet zwijgen over wat ik hoor.'

De directrice van de openbare bibliotheek groet in het voorbijgaan. Ze heeft de verlichting uitgedaan en de bibliotheek afgesloten. Als ze langs de omheining loopt gaan de schapen met haar mee tot de afrastering ze tegenhoudt. De mannen achter de auto blazen rook naar de blauwe lucht. Misschien gaat het vriezen. Misschien blijft het dooi. Een schaap blaaf. Kort raast een hogedrukspuit in een tuin. Dan is het stil.

Het is alsof de stilte van de namiddag bezit neemt van de mannen. Zonder publiek gaat de stemhoogte naar beneden. Het tempo waarmee de woorden de lippen passeren vertraagt.

'Als,' zegt Ferdinant Schalmeier. Hij wacht. De schapen maken rechtsomkeerd en komen naar de mannen, alsof ze willen horen wat er wordt besproken. 'Als,' herhaalt de handelsreiziger. Hij laat zijn hand zakken. De cigarillo gloeit. De avondkou bezorgt hem vochtige ogen, roodomrand.

'Als.... Ik had je vader kunnen zijn als ik je moeder eerder had ontmoet. Je had mijn zoon kunnen zijn. Liefde voor boeken, liefde voor literatuur. Ik had je mijn verhalen kunnen vertellen. Je had mijn verhalen in je winkel....'

Ook de Franse schapen met hun vossenkoppen hebben zich aan de overkant van de straat langs de omheining opgesteld.

'Ik had je mijn leven kunnen.... Ik was een....'

Godfried Welschap krijgt het koud. Hij had geen overjas meegenomen. De boekverkoper knijpt de kop van zijn cigarillo en laat het restant in zijn broekzak glijden. Misschien rookt hij vanavond verder. In bed, naast Irina. Zijn vader is al jaren dood. De boeken van zijn vader heeft hij al jaren geleden in de ramspij gedaan.

Godfried Welschap draait zijn hoofd naar de kudde en tikt met zijn platte hand tegen de bovenarm van Ferdinant Schalmeier.

'Daar,' zegt Godfried Welschap, 'daar, zie je dat? Daar ligt een dood schaap.'

20 maart 2016

... Is het nog mogelijk om geen fatalist te zijn, na al deze gebeurtenissen? Maar wie weet zeker of hij ergens van overtuigd is of niet? Hoe vaak houden wij niet voor een overtuiging wat alleen maar een bedrog van gevoelens of een misvatting van het verstand is...

Ik geef er de voorkeur aan overal aan te twijfelen, die neiging heeft een mens overigens niet minder resoluut te maken, integendeel, – wat mijzelf betreft, ik ga altijd ergens met meer moed op af als ik niet weet wat me te wachten staat, iets erger dan de dood kan er niet gebeuren – en de dood is onvermijdelijk.

Lermontov in *De Fatalist*, 1840

Verandering als constante

And China sang to me

Em. Prof. dr. Jan B. F. N. Engberts verdiept zich in Hersenlateralisatie, Natuurwetenschappen, Chinese procesfilosofie en Alfred North Whitehead's procesdenken. Zijn betoog is gebaseerd op drie beweringen. Hoofdstuk 1 voor nieuwsgierige denkers en langzame lezers.

1. De hedendaagse natuurwetenschappen, het klassieke Chinese denken en de filosofie van de mathemaat/filosoof A. N. Whitehead hebben als gemeenschappelijk kenmerk: *procesdenken*. Verandering is belangrijker dan stabiliteit. Procesdenken is een superieure benadering van de ons omringende werkelijkheid vergeleken met mechanistisch materialisme of logisch positivisme.

2. Een bevredigende voorstelling van de structuur en de dynamiek van de ons omringende wereld vereist, naast een natuurwetenschappelijke basis, ook een wetenschappelijk-metafysische basis voor ons denken. De drie hoofdgebieden van de natuurwetenschappen, te weten: de microwereld van het heel kleine, de macrowereld van de kosmos en de complexe wereld van levensprocessen, roepen vragen op die niet louter een antwoord vinden in een natuurwetenschappelijke benadering. Procesmetafysica, met een basis in hedendaagse natuurwetenschappen, geeft wellicht antwoorden op belangrijke fundamentele vragen.

3. De 'culturele verschillen' tussen de hedendaagse natuurwetenschappen, klassieke Chinese filosofie en Whiteheads procesfilosofie vinden een weerspiegeling in de lateralisatie van de menselijke hersenen.

Procesdenken

Volgens filosoof en psycholoog George Herbert Mead (1863-1931) verandert en ontwikkelt de menselijke natuur zich door voortdurende schepping van cultuur en reflectie op cultuur. Deze gedachten over sociaal en cultureel gedrag kennen een vroege analogie in het traditionele Chinese denken.

Kongzi (Confucius, 551-479 v. Chr.) geloofde dat wezenlijke eigenschappen van het ideale menszijn (Ren) ontspruiten uit en, in omgekeerde richting, gevoed worden door sociale verbanden (Keith).

Ik richt me eerst op enkele hoogtepunten zoals neergelegd in de natuurwetenschappen, de klassieke Chinese filosofie en de filosofie van Alfred North Whitehead. Deze gedachten, hoewel ze zijn ontstaan in perioden die meer dan 2000 jaar uiteenliggen, hebben *procesdenken* als karakteristieke overeenkomst. De hoofdgedachte is dat het natuurlijke bestaan gekarakteriseerd wordt door en het best te begrijpen is als *processen* in plaats van *dingen* - beter begrepen wordt als een scala aan *veranderingen* dan van verzamelingen vaststaande *feiten*. Kortom; verandering van welke aard dan ook: fysisch, organisch en psychologisch, is de alomtegenwoordige en voornaamste eigenschap van de werkelijkheid (Rescher).

Procesdenken kent een lange traditie: in het Oosten in het (Theravada) Boeddhisme, in de Yi Jing, in een verscheidenheid van klassieke Chinese filosofische scholen, en het meest helder in het Neo-Confusianisme.

De Westerse traditie beslaat veel werk uit de natuurwetenschappen en van filosofen als Heraclitus, Leibniz, Hegel, Peirce, James, Bergson, Dewey en Sheldon. Maar de belangrijkste procesfilosoof in de Westerse wereld is Alfred North Whitehead.

Al deze denkrichtingen ontspruiten uit het menselijk brein, het meest complexe onderdeel van de kosmos. In de recente decennia heeft hersenonderzoek algemene eigenschappen van hersenactiviteit kunnen beschrijven. Enkele zijn asymmetrie van de hersenen en lateralisatie - gelaagdheid - van de hersenen, waaruit blijkt dat de linker- en de rechterhersen helft menselijk gedrag en het denkproces op verschillende manier bepalen. Wellicht zijn deze verschillen belangrijk (geweest) bij het ontstaan door de eeuwen heen van de grote variatie in culturen.

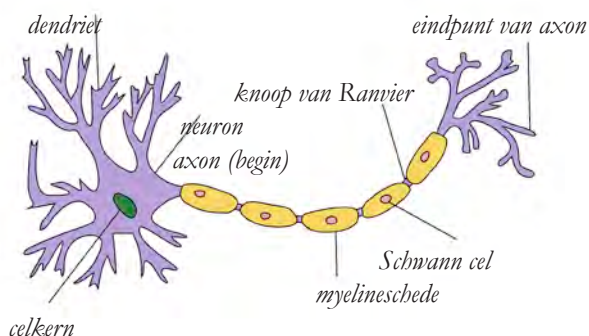
De beschikbare kennis over de asymmetrie van de hersenen laat zien dat de linkerhersen helft, vooral gespecialiseerd in stap-voor-stap logische en wiskundige analyse, sterk is gekoppeld aan de natuurwetenschappen, daarentegen is de klassieke Chinese filosofie, met nadruk op de eenheid van natuur en de menselijke soort, vooral

intuïtief en daarmee verbonden met activiteiten in de rechterhersenhelft.

Dit belangrijke onderscheid treedt op ondanks het feit dat beide filosofische stromingen kunnen worden gekarakteriseerd als procesdenken. Treffend is in dit verband het feit dat de basis van procesdenken van Whitehead zijn wortels vindt in zowel de natuurwetenschappen als metafysica, en dat zijn procesdenken het best kan worden begrepen in termen van een voortdurende communicatie tussen en wederzijdse beïnvloeding door de beide hersenhelften, vooral via het corpus callosum, een dikke bundel zenuwvezels. Dit diepe onderliggende verband tussen de fysische en metafysische domeinen prikkelt en leidt ons begrip van de dynamiek en de mechanismen die in onze beleavingswereld gaande zijn, en het versterkt ook ons besef van de schoonheid en de grootsheid van het universum waar we deel van zijn.

Het menselijk brein

De belangrijkste onderdelen van onze hersenen zijn neuronen, zenuwcellichamen. Een volwassen brein telt $10^{10} - 10^{11}$ neuronen. Axonen zijn zenuwvezels voor geleiding van uitgaande pulsen. Dendrietten zijn korter dan axonen en ontvangen zenuwimpulsen.

Zenuwen zijn geordende schikkingen voor axonale en dendritische processen. Ganglia zijn clusters van neuronen die hersenactiviteit ondersteunen, en ook informatie doorgeven. Ongeveer 90% van de cellen in de hersenen zijn geen neuronen maar ondersteunende cellen (gliale cellen) die ondersteuning geven aan dendritische en axonale processen. Ze zorgen ook voor brandstof voor de neuronen.

Synapsen zijn de uiteinden van axonen en ze vormen verbindingen met andere neuronen. Zenuwimpulsen zijn kleine elektrische 'prikkel' die zich door het neuron verplaatsen. Een neuron telt ongeveer 1.000 - 10.000 synapsen. Het totale membraanoppervlak van 10^{11} neuronen is ca. 25.000 m², gelijk aan het oppervlak van 4 voetbalvelden! De maximale hoeveelheid informatie in een brein is $10^{13} - 10^{14}$ bits (10-100 Terabyte).

Op elk moment is 1 - 10% van de hersencellen actief en vuurt met een frequentie van ca. 100 Hertz (Hz = aantal (impulsen) per seconde). Deze activiteiten omvatten absorptie van data, produktie van data, patroonherkenning, vasthouden van data en verwerking tot bruikbare informatie, en uiteraard verwijdering van gegevens. In

de hersenen heerst geen 'bevroren' toestand. Om de werking van hersenen te begrijpen is daarom kennis van procesdenken nodig.

Bij de geboorte weegt een menselijk brein 350 gram, na een jaar is dat 1000 gram, in de puberteit 1300 gram en een volwassen brein weegt ongeveer 1500 gram. Tijdens de zwangerschap ontstaan ca 2,5 miljoen neuronen per minuut. Het slechte nieuws is dat vanaf het twintigste jaar ca 70.000 neuronen per dag verloren gaan.

De groei van de hersenen is niet alleen het product van de genetische code; er zijn domweg niet genoeg genen om de enorme complexiteit van de hersenen te coderen.

Volgens de nieuwste inzichten vindt de ontwikkeling van neuronen plaats door twee invloeden. Allereerst door een specifieke subset van genen die het zenuwstelsel tijdig tot een geordend geheel maken. Vervolgens spelen interne en externe omgevingsfactoren een rol. Externe factoren zijn onder meer voeding, zintuigelijke waarnemingen, sociale interacties en leren. Al deze factoren zijn wezenlijk voor een juiste differentiatie van individuele neuronen en voor preciese detaillering van de verbindingen tussen synapsen. Een levenslange voortdurende prikkeling is nodig om het brein in een optimale functionele conditie te houden.

Het belang van slaap kan nauwelijks worden overschat. De vitale functie van slaap hangt nauw samen met leren en onthouden. Slaap speelt een cruciale rol in het markeren en opslaan van herinneringen en in het leggen van subtiele verbanden die onopgemerkt blijven tijdens wakkerzijn, bijv. de regulatie van neurale netwerken en verbindingen.

Tijdens slaap vindt ook aanvulling plaats van energiebehoefte, vooral van glycogeen, een gemakkelijk toegankelijke bron van glucose. Tijdens de slaap is het brein actief bezig met verworven informatie en zorgt het voor ordening in toegankelijke brokken. De verschillende fasen van de slaap schijnen gespecialiseerd te zijn om specifieke types informatie te verwerken.

Het menselijk brein kent drie fasen van activiteit.

- a. De waaktoestand.
- b. Niet-REM-slaap (NREM = non rapid eye movement).
- c. REM-slaap.

Het brein is permanent onderdeel van een proces.

Bewustzijn, met emoties, ervaringen, gedachten en waarnemingen als de meest voor de hand liggende vormen (Carter), is steeds bepaald door een bepaald niveau van organisatie in de hersenen, namelijk groepen van neuronen met een hoge mate van deelname aan een dynamisch proces van voortdurende verandering (Greenfield). Deze dynamische neuronennetwerken zorgen in variabele mate voor een subjectief en tijdelijk bewustzijn. De diepte van het bewustzijn hangt af van de omvang van het neurale netwerk. Tenminste vier factoren spelen een belangrijke rol:

1. Het aantal neurale netwerken dat al aanwezig is;
2. Dienstdoende neurotransmitters zoals (pro)hormonen en peptiden;
3. De mate van stimulatie, en;
4. De snelheid van neuronvorming door concurrerende netwerken, deze concurrentie bepaalt de tijd die beschikbaar is voor de vorming van een potentieel volledig bewustzijn.

Het menselijk brein kan gezien worden als een systeem van neurale netwerken dat vooral na de geboorte vorm krijgt en dat individuele ervaringen weerspiegelt. Dit systeem lijkt de meest waarschijnlijke fysische basis waarin het menselijk brein een persoonlijke en individuele vorm krijgt, met een sterk individuele samenballing van ervaringen, algemeneringen, vooroordelen en neigingen (Weber). Voortdurend zetten ervaringen hun stempel in het brein en deze bepalen vervolgens mede hoe we nieuwe ervaringen interpreteren. Er zijn aanwijzingen dat voortdurende hersenactiviteit in de prefrontale cortex en de basale ganglia cruciaal zijn voor het verwerven van passende handelingen door ervaringsleren (Greenfield; Carter).

De laatste tijd krijgt de 'standaardtoestand' (de activiteit van het brein in rusttoestand) van het brein de nodige aandacht (Raichle). In de 'standaardtoestand' besteedt het individu geen aandacht aan de buitenwereld en maakt het individu geen plannen; eventueel met de ogen gesloten.

Onder deze condities verbruiken bepaalde delen van het brein aanzienlijke hoeveelheden energie, en deze energiebehoefte vermindert als het individu aandacht aan bepaalde zaken gaat besteden, met daaraan gepaard gaande energieconsumptie door andere delen van het brein. Wellicht zijn deze 'standaardgebieden' de kern van ons bewustzijn, want bij slaap en in coma is de hersenactiviteit in deze gebieden minimaal. Gedurende ons leven krijgt ons brein vorm en ons individueel brein kleurt onze particuliere ervaringen. Het brein ontwikkelt zich tamelijk langzaam gedurende een lang tijdsbestek.

Het idee van een asymmetrisch brein krijgt steeds meer aandacht. De lateralisatie van de hersenen verwijst naar het onderscheid tussen verwerking van zintuiglijke waarnemingen door de rechter- (RH) en de linkerhersenhalft (LH). De verschillende verwerking zorgt voor verschillend gedrag van het individu. De hersenhalften laten belangrijke en onderscheidbare verschillen zien.

De RH is langer, breder en meestal groter en zwaarder dan de LH. Belangwekkender is het onderscheid in 'persoonlijkheid' van de hersenhalften.

De RH legt het focus sterk op ervaringen uit de omgeving, vergelijkbaar met de werking van parallelle processoren en is snel bij de verwerking van intuïtieve gedachten, empathische gevoelens (via spiegelneuronen; Iacoboni), en emoties. De RH zorgt voor een associatieve, patroon-geïntende ervaring van de buitenwereld.

De LH lijkt meer op een seriële processor, gespecialiseerd in lineair en methodisch denken, en het controlecentrum voor taal. De LH houdt zich vooral bezig met afgebakende ervaringen en brokken informatie.

De hersenhalften communiceren met elkaar door een dikke bundel van zenuwen, het corpus callosum, met meer dan 200 miljoen zenuw-vezels. Twee kleinere bundels van zenuwcellen - de commissural anterior en de commissural hypocalpii - staan in dienst van het subcorticale interactieve proces.

De RH is vooral betrokken bij transmissie van informatie over delen van de hersenen, terwijl de LH meer gericht is op lokale communicatie, dat wil zeggen, transmissie van informatie binnen afgebakende hersendelen. Bij alle menselijke hersenactiviteiten

zijn beide hersenhelften actief betrokken, maar niet noodzakelijk met eenzelfde effectiviteit.

Culturele verschillen zouden hun oorsprong kunnen vinden in specifieke, cultuurbepaalde patronen van hersenactiviteit, vooral bepaald door of de RH of de LH.

Psychologen van de Harvarduniversiteit (Spelke) argumenteren dat gedurende de evolutie van het brein mensen zijn begiftigd met een klein aantal onderscheidbare systemen van kernkennis (core knowledge).

Deze systemen omvatten:

1. Besef van voorwerpen, gericht op samenhang (voorwerpen bewegen als geheel), continuïteit (voorwerpen bewegen over verbonden, onbelemmerde paden), en contact (voorwerpen beïnvloeden elkaar niet op afstand, wel door directe aanraking).
2. Middelen en hun acties (doelgerichtheid, efficiëntie, toevalligheden, wederkerigheid en blikrichting).
3. Getalbegrip.
4. Ruimtelijk besef.
5. Herkenning van en nadenken over potentiële sociale partners en leden van een sociale groep.

Uit deze kernkennis, vastgelegd in onze neurale netwerken, is besef van gezond verstand ontstaan. In de praktijk betekent het ontbreken van een van deze factoren een niet adequate kernkennis. Al deze onderdelen zijn steeds in onze ervaringen aan te wijzen.

Volgens Griffin (Reenchantment) kent goed ontwikkeld gezond verstand in elk geval acht verschillende denkbeelden:

- * ons besef van een externe wereld;
- * ons besef van waarheid als behorend tot deze wereld, niet gevat in onze directe waarneming;
- * dat er een verleden bestaat (bestaan heeft);
- * samenhang tussen oorzaak en gevolg;
- * keuzevrijheid tussen alternatieve mogelijkheden; normatieve waarden ('betere en slechtere mogelijkheden');
- * het echte kwaad (met het besef van minder optimale mogelijkheden);
- * het besef van een ultieme werkelijkheid waardoor ons type kosmos mogelijk is (geworden).
- * het gezond verstand vertelt ons uiteindelijk dat we op grond van onze ervaringen te maken hebben met een objectieve wereld (Hosinski). We bestaan.

Poze

Particulier literair tijdschrift van Gerard Stout.

In 2016 verschijnen 10 nummers van Poze. Korte verhalen, een enkel gedicht, beeldende kunst, gebruikskunst, opinies.

Wie mij inhoudelijk, opbouwend en doordacht commentaar geeft, (email) ontvangt het volgende nummer zonder kosten.

Alle teksten en foto's zijn van Gerard Stout, tenzij anders aangegeven.

Ik ben heel blij met de bijdragen van André Spruit, Victor Cate, Yasamin Arbabi, Jan B. F. N. Engberts en van Yonas Tekle Kiflom.

*Foto's: Gerard Stout
© Bij de auteurs.*

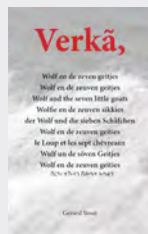
ISSN 2468-340X
www.gerardstout.nl
gerardstout@kpnmail.nl

Boeken en tijdschriften van mijn uitgeverij Ter Verpoozing zijn verkrijgbaar bij Daan Nijman (Roden) en Godert Walter (Groningen).

Verschenen nummers als pdf op www.gerardstout.nl/poze

Ter Verpoozing

Boeken in deze Poze vermeld

Onlangs verschenen

Om teruggaan is het begonnen,
Theo de Jong
(gedichten)

Verboden eten,
Margriet Steringa
(over anorexia in naoorlogse tijden).
www.gerardstout.nl/uitgeverij

